

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Evangelická teologická fakulta

Obchod s dětmi

Bakalářská práce

Autor:	Kristýna Uhlířová
Katedra:	Teologie a filozofie
Vedoucí práce:	ThLic. Ing. René Milfait, Th.D.
Studijní obor:	Pastorační a sociální práce
Přidělovaný titul:	Bc
Rok odevzdání:	2009

Obsah

Shrnutí	5
Trafficking in children Summary	7
Poděkování	9
Úvod	10
1. Obchod s lidmi	11
1.1. Charakteristika a definice	11
1.2. Faktory přispívající ke vzniku obchodování s lidmi	13
1.3. Znaky obchodu s lidmi	13
1.4. Formy obchodu s lidmi	14
2. Obchod s dětmi jako součást obchodu s lidmi	17
2.1. Kořeny obchodu s dětmi	17
2.2. Podoby obchodu s dětmi	18
2.3. Následky, kterými trpí obchodované děti	19
2.4. Mezinárodněprávní dokumenty týkající se obchodu s dětmi	20
2.4.1. Protokol o prevenci, potírání a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi	20
2.4.2. Listina základních práv Evropské unie	23
2.4.3. Úmluva o právech dítěte	24
2.4.4. Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o obchodu s dětmi, dětské prostituci a dětské pornografii	27
2.5. Trestněprávní úprava České republiky	29
3. Komerční sexuální zneužívání dětí	33
3.1. Historie zkoumání fenoménu a definice	33
3.2. Formy komerčního sexuálního zneužívání dětí	34
3.2.1. Děti zneužívané v prostituci a pornografii	35
3.2.2. Vykořisťování dětí v prostituci	36
3.2.3. Vykořisťování dětí v pornografii	38
3.3. Hlavní aktéři	38
3.3.1. Rizikové děti	38
3.3.2. Sexuální vykořisťovatelé	40
3.4. Následky komerčního sexuálního zneužívání dětí	43
3.4.1. Následky sexuálního zneužití	44
3.4.2. Specifické následky komerčního sexuálního zneužívání	45
3.4.2.1. Specifické následky celkově	45

3.4.2.2. Specifické následky prostituce	47
3.5. Mezinárodní a národní strategie proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí	48
3.5.1. Akční plán proti komerčnímu sexuálnímu vykořisťování dětí	48
3.5.2. Národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání	50
3.5.3. Světové kongresy proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí.....	52
3.6. Příklady pomoci	53
3.6.1. Linka bezpečí	54
3.6.2. Dětské krizové centrum	55
3.6.3. Projekt Magdala, Caritas Česká republika	57
3.6.4. Projekt Šance	58
3.6.5. La Strada	59
3.6.6. Projekt KARO v Plauen (Plavno)	61
4. Kazuistika	62
4.1. Aneta	62
4.2. Petra	65
Závěr	68
Seznam použité literatury	71

Shrnutí

Ve své bakalářské práci jsem se pokusila nastínit problematiku obchodování s dětmi, zejména pak komerčního sexualizovaného násilí na dětech. Tato práce je teoretická a je rozdělena do hlavních kapitol Obchod s lidmi, Obchod s dětmi jako součást obchodu s lidmi, Komerční sexuální zneužívání dětí.

O problematiku obchodování s dětmi se odborná i laická veřejnost začala zajímat až v poslední době a dodnes toto téma stojí na pokraji zájmu. Proto jsem se v první části své práce kvůli lepšímu vniknutí do problematiky věnovala obchodování s lidmi. Popsala jsem jeho charakteristiku, uvedla jsem jeho mezinárodně uznávanou definici, uvedla jsem faktory přispívající k jeho vzniku a dále jeho znaky a formy.

Ve druhé části své práce jsem nastínila obchodování s dětmi. Zabývala jsem se jeho kořeny a podobami a popsala následky, kterými trpí obchodované děti. Podstatnou část této kapitoly jsem věnovala mezinárodněprávním dokumentům zabývajícím se obchodování s dětmi – *Protokolu o prevenci, potírání a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, Listině základních práv Evropské unie, Úmluvě o právech dítěte a Opčnímu protokolu k Úmluvě o právech dítěte o obchodu s dětmi, dětské prostituci a dětské pornografii*. Uvedla jsem zde také trestněprávní úpravu této problematiky v České republice

V poslední části své práce jsem se zabývala problematikou komerčního sexuálního zneužívání dětí (Commercial Sexual Exploitation of Children – CSEC). Tento fenomén jsem vymezila, popsala historii jeho zkoumání, uvedla platné definice a popsala jsem jeho formy. Dále jsem se věnovala hlavním aktérům – dětem jako obětem a pachatelům. Popsala jsem následky, kterými trpí sexuálně zneužití děti a zvláště následky, jimiž trpí děti komerčně sexuálně zneužívané. Uvedla jsem zde také mezinárodní a národní strategie proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí – *Akční plán proti komerčnímu sexuálnímu vykořisťování dětí a Národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání*. Dále jsem přiblížila světové kongresy proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí. Uvedla jsem příklady pomoci, kam se mohou obchodované děti obrátit, ale vzhledem k tomu, že v České republice neexistuje organizace pomáhající přímo dětským obětem sexuálního zneužívání, musela jsem se zaměřit

na organizace určené na pomoc dětem v obtížných životních situacích. Jako protiklad jsem uvedla jednu zahraniční organizaci pomáhající obchodovaným dětem.

V kazuistice jsem popsala dva případy komerčně sexuálně zneužívaných dívek, jeden z nich je z mé vlastní praxe vychovatelky v diagnostickém ústavu.

V závěru své bakalářské práce jsem nastínila svůj náhled na popisovanou problematiku s důrazem na nedostatky, které spatřuji v současných možnostech pomoci, jíž se dostává sexuálně zneužívaným dětem.

Trafficking in children

Summary

This thesis is attempting to shed some light on the issue of trafficking of children and commercial sexual exploitation of children in particular. The thesis is theoretical and divided into the following main chapters: Human Trafficking, Trafficking in Children as a Part of Human Trafficking, Commercial Sexual Exploitation of Children.

Trafficking in children has only recently become a topic of public debate and still receives a low profile. I have therefore focused on human trafficking in general in the first part of the thesis, characterized it and presented its internationally accepted definition. At the same time factors contributing to the emergence of human trafficking, its attributes and forms have been described.

The second part of the thesis is dedicated to the trafficking of children. The roots and forms of trafficking in children as well as its consequences have been examined. A substantial part analyzes the international legal framework - Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Person, Especially Woman and Children, the EU Bill of Human Rights, Convention on Children Rights and Optional Protocol to the Convention on Children Rights on Trafficking in Children, Children Prostitution and Pornography - as well as the relation to the criminal code of the Czech Republic.

The last part addresses the issue of the Commercial Sexual Exploitation of Children (CSEC), the history of its researching, its definitions and forms. Furthermore children have been viewed from two different perspectives – as victims and perpetrators. I have described consequences sexually abused as well as commercially sexually exploited children suffer from. Both international as well as national strategies to combat commercial sexual exploitation have been described – the Action Plan against Commercial Sexual Exploitation of Children and the National Plan to fight Commercial Sexual Exploitation of Children.

International congresses against commercial sexual exploitation of children have been included in this thesis as well as some examples of institutions the exploited children can turn to for help and assistance – mainly organizations

designed to help children in difficult life situations as there are no organizations in the Czech Republic specializing in assisting victims of children's sexual exploitation (as a contrast to an example of one international organization targeting victims of trafficking).

I have also described two cases of sexually exploited girls, whereby one of them is drawing on my part time job.

As a conclusion I have presented my point of view on the phenomenon of the commercial sexual exploitation of children with the focus on the limited access of children-victims of commercial sexual exploitation to professional assistance.

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce, ThLic. Ing. Renému Milfaitovi, Th.D. za odborné vedení práce a své rodině za podporu při studiu.

Úvod

Děti jsou tím nejcennějším co společnost má, a proto by mělo být naší povinností vytvořit jim takové podmínky, aby mohly vyrůstat v bezpečném a láskyplném prostředí, kde jsou zajištěny jejich tělesné, psychické i sociální potřeby. Bohužel skutečnost je jiná. Mnohé děti jsou vystaveny různým formám týrání, zneužívání a zanedbávání. Ochrana dětí by měla být pro každého přirozená, přesto se najdou lidé, kteří se dopouštějí jednání, které dítě poškozuje. A přestože je lidský organismus vybaven schopností zvládat stres a tak čelit obtížným situacím, jsou situace, které zanechávají v duši – a především v dětské duši – hluboké rány, které se mnohdy již nikdy nezacelí. Mezi takové jevy patří komerční sexuální zneužívání dětí. Protože se domnívám, že této problematice není doposud věnována taková pozornost, jakou by si zasluhovala, už jen podle odhadovaného počtu obchodovaných dětí a rozsahu následků, kterými tyto děti trpí, vybrala jsem si obchod s dětmi jako téma své bakalářské práce. A taky se jedná o jedno z nejbolestnějších nejaktuálnějších ubližování dětem, o porušování jejich důstojnosti a dalších lidských práv, které z ní plynou. Vždyť se zde zachází s dítětem jako se zbožím.

Ve své práci se nejprve budu věnovat obchodu s lidmi, abych téma mohla blíže charakterizovat. Následně popíšu obchod s dětmi jako součást obchodu s lidmi. Ve třetí části své práce blíže seznámím s komerčním sexuálním zneužíváním dětí, neboť tento fenomén považuji za nejzávažnější formu obchodování s dětmi.

1. Obchod s lidmi

Ve své práci nejprve definuji obchod s lidmi dle nejaktuálnější relevantní platné definice a ukážu jeho hlavní formy, abych se následně zaměřila na hlavní téma své práce, totiž obchod s dětmi jako součást fenoménu komerčního sexuálního zneužívání dětí.

1.1. Charakteristika a definice

Obchod s lidmi je v dnešní době považován za určitou formu otroctví a bohužel se stává prosperujícím předmětem podnikání. Hlavním obchodním artiklem v něm je člověk, který se tak stává zbožím. Proto dochází k závažnému porušování přímo jádra nejvyššího právního a morálního principu, totiž lidské důstojnosti.

Faktorem, který přispívá k výskytu obchodování s lidmi, je globalizace. Přestože globalizace napomáhá zlepšování podmínek života v rozvinutých zemích, podporuje rovněž i prohlubující se nerovnost mezi jednotlivými zeměmi a v rámci nich samotných.

Česká vláda uvádí ve své *Národní strategii boje proti obchodování s lidmi* jako nejrizikovější oblasti severní a západní Čechy, Prahu, Brno, jižní a severní Moravu. Místní zločinecké skupiny většinou spolupracují s mezinárodními zločineckými gangy. Potenciální oběti obchodování jsou vyhledávány mezi osobami nespokojenými s výdělkem, v obtížných životních situacích a ženami provozujícími prostituci. U nezletilých je pak navíc využívána jejich vyšší bezbrannost a naivita.¹

Mezinárodně všeobecně uznávaná definice obchodování s lidmi je obsažena v čl. 3 *Protokolu OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi* (*Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Person, Especially Woman and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*), který je součástí mezinárodní *Úmluvy o nadnárodním organizovaném zločinu*, přijaté v roce 2000

¹ <http://www.icm.uh.cz/str/socialnepatologickejevy/socialne-patologicke-jevy/obchodovani-s-lidmi>

v italském Palermu. Podle této definice znamená obchod s lidmi „najímaní, přepravu, převoz, přechovávání nebo přijetí osob za účelem zneužívání za pomoci hrozby, použití síly nebo jiných forem donucení, za pomoci únosu, podvodu, uvedení v omyl nebo zneužití moci či stavu bezbrannosti nebo pomocí předání nebo přijetí plateb či výhod, a to za účelem získání souhlasu osoby mající kontrolu nad jinou osobou.“² Souhlas oběti obchodování s lidmi se zamýšleným zneužíváním není brán v úvahu, jestliže byl použit jakýkoliv uvedený způsob nátlaku. Najímání, přeprava, převoz, přechovávání nebo přijetí dítěte pro účely zneužívání bude považováno za obchodování s lidmi, i když nezahrnuje některý z uvedených způsobů. Dítě znamená jakoukoliv osobu mladší osmnácti let.³

Obchod s lidmi je vnímán jako závažné porušení lidských práv. Úřad pro lidská práva OSN ve svých *Doporučených pravidlech týkajících se dodržování lidských práv v případech obchodu s lidmi* uvádí:

1. Lidská práva obchodovaných osob musí být základem veškerého úsilí o prevenci a boj proti obchodování s lidmi a při zajišťování ochrany, pomoci a odškodnění obchodovaným osobám.
2. Státy mají podle mezinárodního práva povinnost důsledně předcházet obchodování s lidmi, stíhat obchodníky a poskytovat pomoc a ochranu obchodovaným osobám.
3. Opatření proti obchodování s lidmi musí být koncipována tak, aby neměla negativní vliv na lidská práva a důstojnost osob, zejména pokud jde o obchodované osoby, migranty, vnitřně přesídlené osoby, uprchlíky, žadatele o azyl.⁴

I vzhledem k bodu 1. dostane proto v této práci postupně dostatečný prostor lidskoprávní rámec problematiky. Nejprve se ale zaměřím na faktory, které přispívají ke vzniku obchodování s lidmi.

² <http://www.icm.uh.cz/str/socialnepatologickejevy/socialne-patologicke-jevy/obchodovani-s-lidmi>

³ <http://www.icm.uh.cz/str/socialnepatologickejevy/socialne-patologicke-jevy/obchodovani-s-lidmi>

⁴ <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2123505>

1.2. Faktory přispívající ke vzniku obchodování s lidmi

Obecně lze konstatovat, že mezi faktory přispívajícími ke vzniku obchodování s lidmi patří ze strany nabídky nedostatečnost právního a soudního systému, nezaměstnanost, genderově podmíněná diskriminace v zaměstnání, vzdělání či přístupu k informacím, chudoba a zadluženost, negramotnost a nízká úroveň vzdělání, nedostatečná informovanost a neobeznámenost s riziky spjatými s pracovní emigrací, nedocenění vlastní osobnosti a neschopnost seberealizace, podcenění rizika spojeného s prostitucí, touha uniknout z neperspektivního životního stylu, naivita při hledání dobře placené práce apod. Ze strany poptávky je to rostoucí zájem o levnou pracovní sílu, o levné sexuální služby a s tím spojený rozmach sexuálního a zábavního průmyslu, nedostatek úcty k lidským právům, případně jejich porušování, nízko rizikový a vysoce ziskový charakter obchodování s lidmi, korupce emigračních a celních úředníků v zemích původu i tranzitních a cílových zemích...

Zdůrazňuje se však, že tyto faktory nejsou samy o sobě příčinou obchodování, ale ještě více zhoršují zranitelnost znevýhodněných skupin lidí. „Tyto faktory přispívají k uvolnění (freeing-up) marginálních a zranitelných skupin a tak vytvářejí potenciální nabídku migrantů a těch, kdo hledají živobytí. Obchodování s lidmi je tak fenomén určený poptávkou (demand-driven).“⁵

Fenomén označovaný jako obchod s lidmi vykazuje své specifické znaky, jimž se budu nadále věnovat.

1.3. Znaky obchodu s lidmi

Obchod s lidmi charakterizují tři základní znaky: transport, donucení a vykořisťování, které následně blíže představím.

⁵ Milfait, Komerční sexualizované násilí na dětech, 29

Transport:

Jedná se o přemístění osob přes státní hranice i v rámci hranic jednoho státu. K obchodu s lidmi nejčastěji dochází vně státních hranic, mezi regiony či oblastmi. Bariérou pro oběti bývá neznalost prostředí a jazykové překážky.

Donucení:

Donucením se rozumí přímé násilí nebo pohrůžka násilím, zneužití omylu, závislosti, tísně a také lest. V praktickém případě to vypadá tak, že obchodník nabídne zájemci práci, ale zamlčí či nepravdivě vylíčí některé skutečnosti.

Vykořisťování:

Rozumíme tím využívání osob k prostituci či jiným formám sexuálního zneužívání, nucenou práci či služby, otroctví, praktiky jemu podobné, útisk nebo odjímání orgánů.

1.4. Formy obchodu s lidmi

Dalším důležitým pojmem v rámci pojednání obchodu s lidmi jsou formy obchodu s lidmi. Formami obchodu rozumíme účely, za kterými jsou lidé obchodováni. Jimi se tedy budu dále zabývat.

Práce v sexuálním průmyslu včetně prostituce:

Tato forma obchodu s lidmi je nejvíce známá, je na ni soustředěno nejvíce pozornosti a všeobecně je o ní známo nejvíce informací. Je charakteristická izolací obchodovaných osob, zneužíváním jejich neznalosti prostředí, jazyka, manipulací s nimi pomocí drog. Obchodníci nad obětí získávají větší kontrolu pomocí izolace a omezováním pohybu. Podmínky, v nichž dochází k izolaci a prostituci, jsou na velmi nízké hygienické úrovni. Nemožnost vyžadovat používání kondomu, velké množství zákazníků, nutnost pracovat i ve špatném zdravotním stavu apod. vedou k tomu, že oběť se cítí špatně nejen psychicky, ale i po fyzické stránce.

Domácí práce:

Osoby jsou často izolované od vnějšího světa, pracují v soukromých prostorech či domácnostech, což zvyšuje pravděpodobnost, že se stanou obětí sexuálního zneužívání a vykořisťování. Tato forma je doprovázena i otrockými podmínkami práce (dlouhá pracovní doba bez možnosti oddychu, nedostatek jídla apod.), nucením k prostituci nebo sexuálním službám zaměstnavateli, nevyplácením části nebo celé mzdy.

Nucené práce:

K nuceným pracím většinou dochází v oblastech, jako je např. zemědělství, stavebnictví, spotřební a potravinářský průmysl. I zde se často vyskytují otrocké podmínky při vykonávání práce, nevyplácení mezd, závislost na obchodnících. Tento druh obchodování s lidmi je zatím doménou mužů, zatímco práce v sexuálním průmyslu a prostituce je doménou žen.

Sňatek:

Forma obchodu spočívá v koupi nevěsty obvykle z chudé země či oblasti, jejím následném vykořisťování, nucení k výkonu, prostituci. Izolace manželek v soukromých obydlích je umocněna soukromoprávním charakterem manželství jako svazku, do jehož fungování nikdo zvenčí nezasahuje, a to zvyšuje zranitelnost žen vůči manželům-obchodníkům. V mnoha zemích je status ženy (cizinky) závislý na existenci manželství, což v praxi znamená, že pokud si chce žena udržet povolení pobytu, musí zachovat manželský svazek. Samotná zákonná ustanovení tak umožňují těmto obchodníkům získat a udržet si kontrolu nad obchodovanou osobou.

Žebrota:

Tato forma obchodování s lidmi je známa především v jihovýchodní Asii, ale objevuje se i v Evropě či na jiných místech. Spočívá v získávání osob, zejména dětí, starých lidí a postižených, které jsou jednoduchým cílem při získávání peněz žebrotou.

Odjímání orgánů:

Obchodování s lidmi za účelem odjímání orgánů zahrnuje pouze obchodování s lidskými bytostmi, nikoliv se samotnými lidskými orgány. Odjímání orgánů má vliv nejen na tělesné, ale i duševní zdraví člověka, a proto by mělo být zařazeno mezi účely obchodu s lidmi. Přesné informace o počtu obětí nejsou k dispozici; odborníci odhadují, že příslušné organizace či napomáhající organizace se dozvědí pouze jen o 10–30% případů tohoto druhu obchodování. Důvodem je skutečnost, že obchodované osoby často nevědí, že se staly obětí praktiky, která je trestná podle mezinárodního práva i podle práva velké většiny cílových zemí. Obchodované osoby často pocházejí ze zemí s vysokou mírou korupce ve státních orgánech a jsou naučeny jim nedůvěřovat. Mají strach z deportace z cizí země, často se v neznámém prostředí neumí orientovat a neznají jazyk. Další příčinou je násilí a vyhrožování ze strany obchodníků. V cílových zemích je problémem malé množství podpůrných programů pro obchodované osoby, které obětem neposkytují dostatečnou ochranu, aby je motivovaly k výpovědi.

2. Obchod s dětmi jako součást obchodu s lidmi

Odhady o počtu obětí obchodu s lidmi se liší, ale podle odborníků z OSN se obchod s lidmi stal téměř tak ziskový jako obchod se zbraněmi či drogami, přičemž hrozí díky bezmocnému postavení obětí menší riziko odhalení pachatelů. Podle odhadů tvoří děti 50% tohoto lukrativního obchodu, přestože údaje o věku obětí jsou také velmi nepřesné. Běžně se uvádí např. dle UNICEF, že je ročně obchodováno až 1,3 miliónu dětí. Obchod s dětmi využívá jejich zranitelnosti ve spojení s jejich nepříznivou životní situací.

Na obchodování s dětmi je vztažena definice OSN z roku 1994 o obchodu s lidmi: „Obchodování je nelegální a utajované převážení osob přes státní hranice se záměrem jejich přinucení k sexuálně a ekonomicky vykořisťujícím činnostem, které přinášejí zisky zprostředkovatelům, obchodníkům, zločineckým syndikátům. S tím jsou těsně spojené následující nelegální aktivity: nucená domácí práce, falešné sňatky a vnucené adopce.“⁶ Ta se ale dle dnešních zkušeností ukazuje jako nedostatečná (už např. kvůli tomu, že k obchodu dochází v rámci státních hranic), a proto se používá nejnovější definice dle Palerma, jak jsme si ji představili v úvodní kapitole práce.

2.1. Kořeny obchodu s dětmi

Kořeny obchodu s dětmi chápeme jako příčiny či faktory, které umožňují existenci obchodu s dětmi nebo k jeho existenci přispívají. Jsou to tzv. push (tlačit) a pull (tahat) faktory.

Push jsou faktory, které nutí děti hledat řešení své životní situace mimo vlast za cenu vysokých rizik. Takovou situací je například rozpad rodiny, násilí, nedostatek pracovních příležitostí, nízká úroveň vzdělání, diskriminace, válka... Jako pull faktory se označují ty, které jsou příčinou, že cílově země mohou migrantům poskytnout možnost zlepšit jejich životní situaci, a tím je přitahují. Do pull faktorů patří rozdíly mezi regiony, dostatek práce či poptávka po sexuálních praktikách.

⁶ Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 49/166 z 23. prosince 1994

2.2. Podoby obchodu s dětmi

Obchod s dětmi má své podoby, které zde nyní načrtnu.

Pracovní vykořisťování:

Jedná se o práci na plantážích, v dolech, řízení nebezpečných strojů apod. Děti – oběti – jsou drženy v izolaci, mají strach ohlásit pracovní podmínky úřadům. Rodina obdrží platbu za dítě již předem a úroky a náklady jsou odečítány z výdělku dítěte v takových částkách, že je téměř nemožné dítě vykoupit zpět.

Zneužívání při práci v domácnosti:

Rodiče jsou nalákáni na sliby dobré práce a možnosti vzdělání dítěte. Děti jsou bez dokladů, vzdělání a jakékoli pomoci odkázáni na vykořisťovatele.

Sexuální vykořisťování:

Probíhá v nevěstincích, klubech se striptýzem apod. Děti trpí nejen extrémním fyzickým, sexuálním, ale i psychickým násilím. Zneužívají je obchodníci, zákazníci a kuplíři.

Vojenské povinnosti:

Děti jsou zneužívány v ozbrojených konfliktech; některé se přidávají z ekonomických důvodů, jiné jsou násilně uneseny nebo donuceny.

Ekonomické sňatky:

Při špatné finanční situaci rodiny bývá dívka ekonomickým břemenem a její sňatek, většinou se starším mužem, je pro rodinu strategií, jak přežít. Napomáhá tomu i velká poptávka ze strany starších mužů po mladých nevěstách, nejlépe pannách. Dívky jsou ke sňatku rodinou podporovány, protože si myslí, že je ochrání před rizikem infekce AIDS.

Nezákonné adopce:

Velkou roli hraje rostoucí poptávka po adoptcích. Matky, většinou z rozvojových zemí, po porodu prodají své dítě, případně je dítě prodáno a matce je oznámeno, že se narodilo mrtvé.

Zneužívání při hrách a zábavě:

Příkladem jsou dětské žokejové na velbloudích dostizích.

Žebrání:

Děti jsou nuceny vydělávat peníze žebráním či prodejem zboží na ulici. Někdy bývají i mrzačené z důvodu vyvolání sympatií a větší štědrosti.

Obchod s orgány:

Obchod s dětskými orgány je obzvláště hrůzným trestným činem.

2.3. Následky, kterými trpí obchodované děti

Pachatelé oběti zotročují a fyzicky týrají. Děti trpí pocitem studu, viny a nízké sebeúcty. Cítí se zrazeny, zejména znají-li pachatele. Mívají noční můry, trpí nespavostí a depresemi. K otupení psychické bolesti buď užívají omamné látky, nebo se pokoušejí o sebevraždu.

Jejich sociální rozvoj a vzdělání jsou také negativně ovlivněny. Některé z nich neznají rodinný život. Mají malý kontakt s vnějším světem.

Podaří-li se jim uniknout či přestanou-li být pro obchod užitečné, trpí traumatizací a těžkými nemocemi, mnoho z nich dokonce zemře.⁷

⁷ Milfait, Komerční sexualizované násilí na dětech, 66

2.4. Mezinárodněprávní dokumenty týkající se obchodu s dětmi

V této kapitole představím mezinárodní dokumenty týkající se obchodu s lidmi s důrazem na ty, které se týkají přímo obchodu s dětmi a v souvislosti i problematiky komerčně sexuálního zneužívání dětí celkově.

Mezinárodní právo začalo bojovat proti obchodování s lidmi od začátku 20. století. V té době vzniklo *Mezinárodní ujednání o potírání obchodu s bílými otroky* (1904), *Mezinárodní úmluva o potírání obchodu se ženami a dětmi* (1921), *Mezinárodní úmluva o potírání obchodu s dospělými ženami* (1933) a *Úmluva OSN o potlačování obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob* (1949). Tyto dokumenty byly zaměřeny proti zneužívání lidí a proti donucování žen k prostituci. Dalším formám obchodu s lidmi se věnuje pozornost až v poslední době.⁸

2.4.1. Protokol o prevenci, potírání a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi

Nejvýznamnějším mezinárodněprávním instrumentem týkajícím se daného problému je jednoznačně *Protokol o prevenci, potírání a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi* (tzv. *Palermský protokol*) z roku 2000, který doplňuje *Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu* (z r. 2000). Tento dokument byl otevřený k podpisu všem státům od 12. do 15. prosince 2000 v Palermu v Itálii a dále v ústředí Spojených národů v New Yorku do 12. prosince 2002. *Protokol* ratifikovalo již téměř sto států a jeho prostřednictvím se podařilo výrazně zvýšit povědomí o palčivosti problému obchodu s lidmi ve světě.

Účelem *Palermského protokolu* je prevence a boj s obchodováním s lidmi se zvláštním zřetelem na ženy a děti, ochrana a pomoc obětem takového obchodování s plným ohledem na jejich lidská práva a zahájení spolupráce mezi členskými státy za účelem dosažení těchto cílů.

Palermský protokol stanovil v článku 3(a) první mezinárodně uznanou definici obchodování s lidmi: „Obchodováním s lidmi se rozumí najímání, doprava,

⁸ <http://www.icm.uh.cz/str/socialnepatologickejevy/socialne-patologicke-jevy/obchodovani-s-lidmi>

transfery, ukrývání nebo přijímání osob pod hrozbou nebo za použití síly nebo jiných forem nátlaku, únosem, lstí, podvodem, zneužitím pravomoci nebo situace bezbrannosti nebo za použití poskytnutí nebo získání peněz nebo prospěchu k získání souhlasu pro ovládání osoby jinou osobou, za účelem vykořisťování. Vykořisťování zahrnuje minimálně vykořisťování prostitucí jiných nebo jinými formami sexuálního vykořisťování, nucenou práci nebo službami, otroctvím nebo praktikami podobnými otroctví, nevolnictví nebo odstraňování orgánů.“⁹

Shoda na obecné definici je považována za úspěch, přesto má tato definice jisté limity. Nebere například dostatečně v úvahu specifické způsoby obchodu s lidmi v různých částech světa. Obchodování s lidmi je sice často zločin mezinárodní, může však být i interní – v rámci jednoho státu. Obchodování s lidmi také samo o sobě nevyžaduje pohyb osob, člověk může být vykořisťován i ve svém vlastním domě.

Přímo dětí se týkají následující formulace: „Najímání, doprava, transfery, ukrývání nebo přijímání dítěte pro účely vykořisťování bude považováno za obchodování s lidmi i v případě, že nebude zahrnovat žádný z prostředků uvedených v odstavci (a).“... „Dítětem se rozumí jakákoliv osoba mladší osmnácti let.“ ... „Každý členský stát bude brát ohled při aplikaci ustanovení tohoto článku v jednotlivých případech na zvláštní potřeby dětí.“

V článku č. 9. je zmíněna prevence obchodování s lidmi: „Členské státy stanoví komplexní postupy a jiná opatření k ochraně obětí obchodování s lidmi, zvláště žen a dětí před tím, aby se tyto osoby staly znovu oběťmi.“ ... „Členské státy přijmou nebo posílí legislativu nebo jiná opatření jako jsou vzdělávací, sociální nebo kulturní opatření včetně opatření na základě dvoustranné nebo vícestranné spolupráce k odstranění potřeb, které podporují všechny formy vykořisťování osob, zvláště žen a dětí, vedoucí k obchodování.“

Následující články *Protokolu* jsou věnovány problematice týkající se výměny informací a školení, hraničních opatření, bezpečnosti a kontrole dokumentů jejich pravosti apod. Žádný z nich přímo neotevívá problematiku obchodu s dětmi či neklade na členské státy zvláštní nařízení a podmínky postupu při odhalení obchodu s dětmi.

⁹ <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2126657>

Význam této mezinárodně uznávané definice spočívá v tom, že do termínu obchodování s lidmi byly zahrnuty všechny aspekty tohoto kriminálního jevu. Jednotlivé signatářské státy se výčtu nezákonného jednání budou muset napříště držet i při provádění postihu jednotlivých jednání ve vnitrostátní úpravě. Zároveň *Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu* zavazuje členské státy k trestnímu postihu pachatelů aktů spojených s obchodování s lidmi i ve vztahu ke stádiu přípravy a pokusu a různých forem účastenství na takovém činu, pokud jednání bylo úmyslné. Dále je v odstavcích zakotvena speciální úprava obchodování s osobami mladšími osmnácti let.

Protokol neobsahuje žádnou garanci práv obchodovaných osob v samotných zemích původu, jejich ochrana je ponechána pouze na rozhodnutí cílového státu. Dalším problémem je, že protokol nepovažuje ochranu obětí za povinnost a užívá velmi neurčité výrazy jako: „(státy) by měly usilovat o“ či „v příslušných případech by měly zvážit“. Tato vágní vyjádření lze ospravedlnit tím, že se tvůrci *Palermského protokolu* obávali, že by jejich upřesněním mohli odradit některé státy od podpisu.

Dalším problémem je, že oběti obchodu s lidmi nejsou výslovně chráněny před tresty za činnosti, k nimž jsou nuceny. *Protokol* také obchodovaným osobám neposkytuje dostatečnou ochranu před okamžitým vyhoštěním z území státu. Důvodem pro nedostatek takovéto ochrany jsou obavy, že by se obchod s lidmi mohl stát prostředkem nelegální migrace. *Protokol* také neobsahuje žádné normy vztahující se k období po repatriaci, což znamená, že oběti mohou být vráceny zpět do stejných podmínek, kde čelí riziku, že budou obchodovány znovu.¹⁰

Protokol je navzdory všem svým omezením schopen dostatečně efektivně bojovat proti obchodu s lidmi, ale jen pod podmínkou, že státy samy přijmou dostatečná opatření k ochraně obětí. To znamená, že ochrana obětí v *Protokolu* dostatečně obsažena není, ale že jí mohou státy samy poskytnout nad jeho rámec.

¹⁰ <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2126657>

2.4.2. Listina základních práv Evropské unie

Evropská rada na svém zasedání v Kolíně nad Rýnem ve dnech 3. a 4. června 1999 rozhodla o sepsání návrhu dokumentu, který by sumarizoval základní práva občanů v rámci Evropské unie. *Listina* byla deklarována 7. prosince 2000 během zasedání Evropské rady v Nice. Znění *Listiny* bylo v roce 2007 v souvislosti s finalizací textu Lisabonské smlouvy novelizováno. Plný název uvedeného dokumentu je nyní *Listina základních práv Evropské unie ze dne 7. prosince 2000, ve znění upraveném dne 12. prosince 2007*. *Listina* je dalším důležitým dokumentem potlačujícím obchod s lidmi. Vychází ze smluv Společenství a mezinárodních úmluv (např. *Evropská úmluva o lidských právech* z roku 1950 nebo *Evropská sociální charta* z roku 1989). Ale je založena také na ústavních tradicích členských států EU a na vydaných deklaracích Evropského parlamentu.

11

Základní myšlenkou tohoto dokumentu je ochrana lidských práv a základních svobod. Přestože se přímo nevěnuje obchodu s dětmi ani komerčně sexuálnímu zneužívání dětí, je pro tuto problematiku velmi důležitá. Kapitoly se zabývají závažnými prvky, jejichž samotná podstata koliduje s obchodem s lidmi.

Již první kapitola obsahuje nařízení o respektování lidské důstojnosti (při obchodu s lidmi či dětmi rozhodně lidská důstojnost respektována není): „Lidská důstojnost je nedotknutelná a musí být respektována a chráněna.“... „Každý má právo na život.“ Je zde také zakotveno právo na nedotknutelnost lidské osobnosti: „Každý má právo, aby byla respektována jeho fyzická a duševní nedotknutelnost.“

V problematice obchodu s dětmi se často setkáváme s mučením, nelidským či ponižujícím zacházením; i proti tomuto *Listina* bojuje: „Nikdo nesmí být mučen ani podroben nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“... „Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví, od nikoho se nesmí vyžadovat, aby vykonával nucené nebo povinné práce.“

Velmi důležitým článkem pro problematiku obchodu s dětmi je zákaz obchodu s lidmi bez rozdílu věku a pohlaví: „Obchod s lidmi je zakázán.“

V kapitole druhé je každému přiznáno právo na svobodu a bezpečnost, tudíž i dítěti. Při obchodování s lidmi a dětmi nemůže být toto právo dodrženo, právo na

¹¹ <http://www.euroskop.cz/196/sekce/zakladni-smlouvy-spolecenstvi-a-jejich-novelizace/>

svobodu je porušeno vždy a právo na bezpečnosti s porušením práva na svobodu úzce souvisí: „Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost.“

Listina přiznává rovnost před zákonem všem, opět bez rozdílu věku a pohlaví. Zakazuje diskriminaci založenou na pohlaví, rase, barvě pleti, etnickém nebo sociálním původu, genetických rysech, jazyku, náboženském vyznání nebo přesvědčení, politických názorech, majetku, narození, věku nebo sexuální orientaci.

Listina se zabývá i právy dítěte samostatně: „Děti mají právo na ochranu a péči nezbytnou pro jejich blaho. Mohou svobodně vyjadřovat své názory. V záležitostech, které se jich dotýkají, se těmto názorům musí přihlížet s ohledem na jejich věk a vyspělost.“... „Při všech činnostech týkajících se dětí, ať už uskutečňovaných veřejnými orgány nebo soukromými institucemi musí být prvořadým hlediskem nejvlastnější zájem dítěte.“ ... „Každé dítě má právo udržovat pravidelné osobní vztahy a přímý styk s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu s jeho zájmy.“¹²

Práva dítěte v této podobě jsou nedílnou součástí boje proti obchodu s dětmi. Pokud je s dítětem obchodováno, nejsou dodržena jeho práva, jako je ochrana a péče o blaho, nemůže se svobodně vyjadřovat k samotnému obchodování vzhledem ke svému věku či ze strachu před pachatelem, strádá hladem, citově apod. I komerčně sexuální zneužívání samozřejmě poškozují jeho zájmy.

Všechna tato práva dítěte jsou zakotvena také v *Úmluvě o právech dítěte*, které se budu věnovat v následující kapitole.

2.4.3. Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte byla přijata dne 20. listopadu 1989 na Valném shromáždění OSN, v platnost vstoupila dne 2. září 1990 po ratifikaci požadovaným počtem 20 států, V České a Slovenské Federativní Republice se dne 6. února 1991 stala závaznou nadzákonnou právní normou v souladu se svým článkem 49 odst. 2 a Ústavním zákonem republiky. Po rozpadu Federace přijala *Úmluvu* i Česká republika.

¹² <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303CS.01000101.htm>

V *Úmluvě o právech dítěte* se vychází ze zásady „tři P“: provision – zahrnující přežití a rozvoj dětí, zajišťování či zabezpečování vývoje dětí; protection – ochrana dětí; participation – účast dětí na životě společnosti a jejich právní subjektivita.¹³

Oproti *Protokolu o prevenci, potírání a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi* formuluje *Úmluva o právech dítěte* přesněji pojem „dítě“: „každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilost dosažena dříve.“ Dalším důležitým bodem je: „Státy, které jsou smluvní stranou *Úmluvy*, uznávají právo na život a právo na rozvoj každého dítěte.“ To znamená právo na základní existencionální potřeby, jako jsou výživa, bydlení, právo na vzdělání, svobodu myšlení, náboženského vyznání, lásku apod.

Úmluva o právech dítěte upřednostňuje zájem dítěte jako základní měřítko: „Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo zákonodárnými orgány.“ S podobným zněním této formulace jsme se setkali v *Základní listině práv Evropské unie*.

Úmluva o právech dítěte hovoří o právech a přednostech dítěte v širším měřítku. Nevztahuje se tedy pouze na komerčně sexuální zneužívání dětí či obchod s dětmi, ale na celkové blaho dítěte. *Úmluva* vyzdvihuje jako blaho dítěte princip nediskriminace, ochrany, přežití a rozvoje a respekt k názorům dítěte. Blaho dítěte též vyzdvihuje do popředí *Listina základních práv Evropské unie*.

Dalším důležitým bodem v *Úmluvě o právech dítěte* je to, že se v ní dítě objevuje ve dvou pojetích. Jednak dítě jako lidská bytost, plnohodnotný člen společnosti, který má nárok na všechna práva, ale zároveň jako dítě, které není schopné vzhledem ke svému vývoji a stupni zralosti tato práva nezávisle vykonávat. Toto rozlišení v *Protokolu o prevenci, potírání a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi* chybí. Stojí v něm jen: „Dítětem“ se rozumí jakákoliv osoba mladší osmnácti let.“ Dítě je *Protokolem* pouze stavěno spolu se ženami do slabší skupiny, která vyžaduje větší ochranu před obchodem s lidmi, případně zvláštní zacházení, pokud se stane obětí tohoto obchodu. Ani *Základní Listina práv Evropské unie* pojem „dítě“ blíže nerozvádí.

Ve článku 12 *Úmluvy o právech dítěte* stojí: „Státy, které jsou smluvní stranou *Úmluvy*, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo

¹³ http://www.detskaprava.cz/pedagog/opravech_umluva.asp

tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající věku a úrovni.“ S podobným výrokem se můžeme setkat v *Listině základních práv Evropské unie* (kapitola 3, článek 24). *Úmluva o právech dítěte* blíže specifikuje, že dítě má právo, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, buď přímo nebo prostřednictvím zástupce nebo příslušného orgánu. Na článek 12 navazuje článek 13, který uvádí, že „Dítě má právo na svobodu projevu, to znamená přijímat, rozšiřovat informace, myšlenky písemně nebo ústně, prostřednictvím umění či jinými prostředky podle volby dítěte.“ (Výrok je podmíněn nutným zákonným omezením, jako je respektování práv nebo pověstí druhých, ochraně veřejného zdraví a morálky.) Článek 14 uznává práva a povinnosti rodičů, zákonných zástupců usměrňovat dítě při výkonu jeho práva podle rozvíjejících se schopností dítěte.

Důležitý je článek 17, který uznává „právo každého dítěte na přístup k informacím a materiálům, které jsou zaměřeny na rozvoj sociálního, duchovního a mravního blaha dítěte a také tělesného a duševního zdraví.“ Stejný článek vyzývá, aby se vytvářely odpovídající zásady ochrany dítěte před materiály a informacemi, které jsou pro blaho dítěte škodlivé.

Úmluva o právech dítěte se nezabývá přímo problematikou komerčně sexuálního zneužívání dětí, ale v již zmíněných člancích můžeme nalézt prvky ochrany před komerčně sexuálním zneužíváním a obchodem s nimi. Proti sexuálně komerčnímu zneužívání je zaměřen článek č. 34: „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují chránit dítě před všemi formami sexuálního vykořisťování a sexuálního zneužívání. K zabezpečení tohoto závazku státy zejména přijímají nezbytná vnitrostátní, dvoustranná, mnohostranná a mezinárodní opatření k zabránění: a) svádění nebo donucování dětí k jakékoli nezákonné činnosti; b) používání dětí k prostituci, nebo jiným nezákonným sexuálním praktikám za účelem finančního obohacování; c) využívání dětí v pornografii a při výrobě pornografických materiálů za účelem finančního obohacení.“

Proti obchodu s dětmi je zaměřen čl. č. 35 *Úmluvy*, který nařizuje přijmout smluvním státům veškerá opatření k zabránění únosu, prodávání a obchodování s dětmi za jakýmkoli účelem a v jakékoli podobě.

Článek č. 37 a článek č. 40 jsou důležité v kontextu dětí i mladistvých pachatelů komerčně sexuálního zneužívání dětí. Článek č. 40 uvádí: „Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, uznávají právo dítěte obviněného, obžalovaného nebo uznaného vinným z porušení trestního práva na takové zacházení, které rozvíjí smysl dítěte pro důstojnost a čest, které znovu posiluje úctu dítěte k lidským právům a základním svobodám a bere ohled na věk dítěte, napomáhá znovuzачlenění a zapojení dítěte do prospěšného působení ve společnosti.“¹⁴

2.4.4. Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o obchodu s dětmi, dětské prostituci a dětské pornografii

K *Úmluvě o právech dítěte* byly přijaty dva opční protokoly - *Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů* a *Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o obchodu s dětmi, dětské prostituci a dětské pornografii*.

Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o obchodu s dětmi, dětské prostituci a dětské pornografii byl přijat Generálním shromážděním OSN dne 25. května 2000, v platnost vstoupil 18. ledna 2002. *Protokol* musí být vždy interpretován ve světle *Úmluvy o právech dítěte*. Jedná se o klíčový dokument v oblasti boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí.

Protokol uznává skutečnost, že komerčně sexuální zneužívání je neustále rozšiřující se fenomén, proti kterému je nutné se zaměřit vytvořením dalších opatření vzhledem k rostoucí dostupnosti dětské pornografie, sexuální turistiky apod. Vyjadřuje přesvědčení, že „odstranění obchodu s dětmi, dětské prostituce a pornografie bude usnadněno uplatněním komplexního přístupu, který řeší faktory, které k těmto faktorům přispívají, například chudoba, ekonomické rozdíly, migrace, diskriminace dle pohlaví, nezodpovědný přístup dospělých k sexuálnímu chování.“¹⁵

Členské státy *Protokolu* se zavazují zakázat obchod s dětmi, dětskou prostituci, a dětskou pornografii podle těchto ustanovení *Protokolu*: „Každá smluvní strana zajistí, aby její trestní právo v plném rozsahu postihovalo alespoň následující činy

¹⁴ http://www.stopdetskepraci.cz/download/pdf/documents_2.pdf

¹⁵ Milfait, Komerční sexualizované násilí na dětech, 167

a jednání, které jsou spáchány vnitrostátně nebo mezinárodně, jednotlivcem či organizovanou skupinou, a to v souvislosti s vymezením podle článku 2.“
...„Nabízení, předávání či přijímání dítěte jakýmkoli prostředky za účelem sexuálního vykořisťování dítěte, přenosu orgánů dítěte za účelem zisku, zapojení dítěte do nucené práce, získávání souhlasu k adopci dítěte zprostředkovatelem za použití nepřipustných prostředků v rozporu s platnými mezinárodněprávními dokumenty o adopci, nabízení, získávání, zprostředkovávání či poskytování dítěte k dětské prostituci, výroba, distribuce, šíření, dovoz, vývoz, nabízení, prodej či držení dětské pornografie podle článku 2 k výše uvedeným účelům.“¹⁶

Smluvní strany *Protokolu* byly vyzvány, aby přijaly příslušná opatření k ochraně práv a zájmu dětí-obětí ve všech stádiích trestního řízení, a to například tím, že budou uznávat zranitelnost dětských obětí, seznámí oběti s jejich právy, postavením, postupem soudního řízení, zajistí dětem při soudním řízení podpůrné služby, zajistí v případě potřeby ochranu dětí a jejich rodin. Další články pojednávají o prevenci a další pomoci obětem těchto trestních činů.

Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte je dokumentem, který vznikl na základě aktuální situace a problematiky jednotlivých států s komerčně sexuálním zneužíváním dětí. Přímou definuje trestné činy týkající se komerčně sexuálního zneužívání dětí a obchodu s dětmi. Pro smluvní státy se stal jednou z dalších možností boje proti obchodu s dětmi v jakékoli formě.

Česká republika dosud *Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o obchodu s dětmi, dětské prostituci a dětské pornografii* neratifikovala, a to z toho důvodu, že v našem právním řádu není dostatečným způsobem upravena odpovědnost právnických osob. *Opční protokol* ponechává smluvním stranám volbu v tom, zda za jednání, jež mají být podle nich trestná, bude pro právnické osoby vyvozena trestněprávní, občanskoprávní nebo správní odpovědnost. Právní řád ČR však v současné době dostatečným způsobem nezajišťuje ani jednu z těchto možností.

¹⁶ <http://www.detskaprava.cz/nactileti/download/op2.pdf>

2.5. Trestněprávní úprava České republiky

Ustanovením mezinárodních norem však boj proti obchodování s lidmi zdaleka nekončí. Normy musí být prosazeny v národních legislativách jednotlivých států. Je třeba odstranit nesrovnalosti v definicích mezi jednotlivými právními řády a zároveň zachovat specifičnost a přiměřenost národní legislativy dané země.

Z hlediska legislativy se situace u nás v poslední době výrazně zlepšila, avšak stejně jako v jiných státech se potlačování obchodování s lidmi i dětmi ještě stále příliš zaměřuje na trestní aspekt, čili na potrestání pachatelů. Obchodu s dětmi se u nás týká především trestní zákon.

České trestní právo nezná žádný trestný čin nazvaný komerčně sexuální zneužívání dětí ani trestný čin dětská prostituce, dětská pornografie a ani neuznává termínu obchod s dětmi. Proto v těchto případech hovoříme o trestných činech souvisejících s fenoménem komerčně sexuálního zneužívání dětí.

V oblasti provozování prostituce existuje v České republice tzv. aboliční systém, což znamená, že prostituce sama o sobě není na našem území považována za delikt ní jednání. České trestní právo postihuje sankcí pouze toho, kdo prostituci organizuje nebo z ní kořistí. Za prostituci se podle českého trestního práva považuje koitální a nekoitální pohlavní styk uskutečněný za úplatu. Vzhledem k popsané situaci bylo nutno z důvodu ochrany dětí před komerčně sexuálním zneužíváním do trestního zákona zařadit novelou trestný čin svádění k pohlavnímu styku (§ 217a), který uvedu v následujícím výkladu.

V současné právní úpravě nenalezneme definici pojmu pornografie, takže se trestněprávní praxe řídí nálezy a závěry znaleckých posudků v oboru sexuologie. Za pornografii není posuzováno každé zobrazení nahého lidského těla, a to ani dítěte, neboť je vždy posuzován účel zobrazení. Pornografií tedy není zobrazení pro vědecké účely, umělecké akty, nebo například nahé fotografie dětí do rodinného alba.

Dítě není chápáno ve smyslu *Úmluvy o právech dítěte* (jako lidská bytost mladší 18 let), ale předmětem útoku je vždy jen osoba obojího pohlaví mladší 15 let. Osoba mladší 18 let je předmětem útoku jen při pohlavním zneužívání v závislosti (a osoba starší 18 let při zneužívání v závislosti svěřená doзору pachatele).

Trestný čin, přímo související s jevem označovaným dětská prostituce, je v trestním zákoně pojmenován **kuplířství** (§ 204): „Kdo jiného zjedná, přiměje nebo svede k provozování prostituce, nebo kdo kořistí z prostituce provozované jinými, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta, 1) odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 za použití násilí, pohrůžky násilí nebo pohrůžky jinou vážnou újrou anebo zneužívaje tísně nebo závislosti jiného, 2) odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, a) získá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 značný prospěch, b) spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny, nebo c) spáchá-li takový čin na osobě mladší než osmnáct let; d) odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 2 na osobě mladší než 15 let.“

Dalším souvisejícím trestným činem je **ohrožování mravnosti** (§ 205): „1) Kdo uvádí do oběhu, rozšiřuje, činí veřejně přístupnými, vyrábí, dováží, provází nebo vyvází, anebo za tímto účelem přechovává pornografická díla písemná, nosiče zvuku nebo obrazu, zobrazení nebo jiné předměty ohrožující mravnost, a) která zobrazují dítě,... bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci. 2) Kdo pornografická díla písemná, nosiče zvuku nebo obrazu nebo zobrazení a) nabízí, přenechává nebo zpřístupňuje osobě mladší osmnácti let, nebo b) na místě, které je osobám mladším osmnácti let přístupné, vystavuje nebo jinak zpřístupňuje, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, peněžitým trestem nebo propadnutím věci.“

S účinností od 1. prosince 2007 byl do trestního zákona zařazen § 205a **přechovávání dětské pornografie**, který za pouhé přechovávání pornografického díla, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě, stanoví trest odnětí svobody až na dva roky.

Trestný čin **ohrožování výchovy mládeže** (§ 217): je popsán: „Kdo vydá, byť i z nedbalosti, osobu mladší než osmnáct let nebezpečí zpustnutí, tím, že a) svádí ji k zahálčivému nebo nemravnému životu, b) umožní jí vést zahálčivý nebo nemravný život, nebo c) závažným způsobem poruší svou povinnost pečovat o osobu mladší než osmnáct let, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.“ Zpustnutí může mít formu prostituce nebo pohlavní nevázanosti.

Ustanovení § 217a **svádění k pohlavnímu styku** uvádí: „Kdo nabídne, slíbí nebo poskytne osobě mladší osmnácti let za pohlavní styk s ní nebo za její

pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování úplaty nebo jinou výhodu či prospěch, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem...“

V ustanovení §217b je řečeno: „Osoba mladší osmnácti let, která žádá nebo přijme úplatu nebo jinou výhodu či prospěch za to, že sama má pohlavní styk, nebo se sama pohlavně ukájí, obnažuje, nebo se dopouští jiného srovnatelného chování, není pro takový čin trestná, a to ani podle ustanovení o návodci nebo pomocníkovi.“

Ustanovení § 232a **obchodování s lidmi** je reakcí na opatření Evropské unie v oblasti boje proti obchodování s lidmi: „Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá osobu mladší osmnácti let, by jí bylo užito a) k pohlavnímu styku nebo jiným formám vykořisťování, b) k otroctví nebo nevolnictví, nebo c) nuceným pracím nebo jiným formám vykořisťování, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.“ (Zjednáním se rozumí uzavření smlouvy nebo dohody. Přiměním je myšleno využití svého vlivu a získání k prostituci. Svedení obsahuje úmyslné vzbuzení rozhodnutí prostřednictvím přemlouvání, poučení, že daná osoba tímto způsobem získá hodně peněz, schvalování prostituce před jinou osobou, která sleduje rozhodnutí k prostituci. Svedení se může dít vůči jedné osobě nebo jako hromadné svádění vůči skupině osob).¹⁷

Trestný čin **pohlavní zneužívání** (§ 242) spáchá ten: „Kdo vykoná soulož s osobou mladší než patnáct let, nebo kdo takové osoby jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let.“ Pohlavního zneužívání se pachatel dopouští nejen souloží dítěte ve věku do 15 let, ale jakoukoliv sexuální aktivitou spojenou s pohlavními orgány, například formou orální nebo anální. Není rozhodující, zda byl pohlavní styk s dítětem uskutečněn s jeho souhlasem.

Ustanovení § 243 zamezuje zneužívání pedagogického, výchovného nebo opatrovníckého postavení k zneužívání osob svěřených do výchovy nebo péče: „Kdo zneužívá závislosti osoby mladší než osmnáct let nebo osoby svěřené jeho doзору, přiměje ji k mimomanželské souloži, nebo kdo takové osoby, zneužívá

¹⁷ Milfait, Komerční sexualizované násilí na dětech, 197

její závislosti, jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.¹⁸

Dále zákonodárce hrozí odnětím svobody až na deset let, pokud pachatel například zneužije dítě svěřené jeho doзору, na dvanáct let, pokud dítěti způsobí těžkou újmu na zdraví, a až na patnáct let, pokud způsobí oběti smrt.

¹⁸ <http://trestni2.juristic.cz/489543/clanek/trz>

3. Komerční sexuální zneužívání dětí

Nejprve přistoupím ke krátkému vymezení tohoto fenoménu v kontextu hlavního tématu mé práce.

Fenomén komerčního sexuálního zneužívání dětí (Commercial Sexual Exploitation of Children – CSEC) představuje formu sexuálního zneužívání dětí a obecně se vymezuje jako každé užití dítěte k sexuálnímu účelu za finanční nebo jinou odměnu.¹⁹

3.1. Historie zkoumání fenoménu a definice

Přibližně do doby, kdy byla vydána *Deklarace práv dítěte* (1959), skončily ve většině případů pokusy řešit sexualizované násilí na dětech popíráním reality sexuálního zneužívání. Teprve od 70. let 20. století narůstá v západních zemích zájem odborníků o tuto problematiku. Podle definice Zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992 se sexuálním zneužíváním (Child Sexual Abuse – CSA) rozumí „nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoliv sexuální dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoli, komu je dítě svěřeno do péče, nebo kýmkoli, kdo se s dítětem dostal do nějakého styku. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba.“²⁰

Přestože se sexuální vykořisťování dětí rozšířilo ze sféry rodin do turisticky atraktivních zemí, kde děti figurovaly jako potěšení o dovolené, do 80. let 20. století zůstala tato skutečnost skrytá. Teprve v roce 1988 byla iniciována mezinárodní kampaň End Child Prostitution in Asian Tourism, jejíž výsledky byly zveřejněny v roce 1990 na mezinárodní konferenci v Thajsku. Zde padlo rozhodnutí začít s mezinárodní kampaní proti dětské prostituci v sexturismu.

¹⁹ Milfait. Komerční sexualizované násilí na dětech, 10

²⁰ Dunovský, Mitlöhner, Hejč, Hanušová-Tlačilová, Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě, 19-20

První světový kongres proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí se konal v roce 1996 ve Stockholmu zásluhou mezinárodní organizace ECPAT (End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking Children for Sexual Purposes, která vznikla z původní kampaně End Child Prostitution in Asian Tourism (hlavním cílem ECPAT je potírat komerčně sexuální zneužívání dětí). Bylo to první fórum, na němž se na mezinárodní úrovni diskutovaly různé související aspekty této problematiky. Na konferenci bylo rozhodnuto, že bude provedena mezinárodní kampaň proti dětské prostituci v sexturismu. Ministerstvo zahraničí České republiky vypracovalo v rámci přípravy Česka na tento kongres *Zprávu České republiky o problematice komerčního sexuálního zneužívání dětí*.

Na stockholmském kongresu bylo definováno komerční sexuální zneužívání dětí jako „použití dítěte pro sexuální účely výměnou za peníze nebo za odměnu v naturáliích mezi dítětem a zákazníkem, dítětem a prostředníkem nebo dítětem a agentem či jinými osobami, které vydělávají na obchodu s dětmi pro tyto účely“. Pojem komerční sexuální zneužívání dětí tedy zahrnuje prvek zneužívání i obchodu. Rozlišují se dále tři formy: obchod s dětmi, dětská prostituce a dětská pornografie.²¹

3.2. Formy komerčního sexuálního zneužívání dětí

Formy komerčního sexuálního zneužívání dětí jsou zmíněny v článku 34 a 35 *Úmluvy o právech dítěte*: „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují chránit dítě před všemi formami sexuálního vykořisťování a sexuálního zneužívání. K zabezpečení tohoto závazku státy zejména přijímají nezbytná vnitrostátní, dvoustranná a mnohostranná mezinárodní opatření, aby zabránily: a) svádění nebo donucování dětí k jakékoli nezákonné sexuální činnosti; b) využívání dětí k prostituci nebo k jiným nezákonným sexuálním praktikám za účelem finančního obohacování; c) využívání dětí v pornografii a při výrobě pornografických materiálů za účelem finančního obohacování.“²²

²¹ Milfait, Komerční sexualizované násilí na dětech, 11

²² Adamus, Mezinárodní dokumenty o lidských právech, in: Milfait, komerční sexualizované násilí na dětech, 12

Rozlišují se tedy tři formy komerčního sexualizovaného násilí na dětech – dětská prostituce, dětská pornografie a obchod s dětmi pro sexuální průmysl.

Definování dle *Úmluvy* má ale své nedostatky: např. uvádí jako účel jen finanční obohacování a nehovoří o jiných možných odměnách narozdíl od definice dle prvního mezinárodního kongresu ve Stockholmu, která uvádí: ...“použití dítěte pro sexuální účely výměnou za peníze nebo za odměnu v naturálních mezi dítětem a zákazníkem.“

Důležitým dokumentem pro definování komerčního sexuálního zneužívání dětí je *Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie*, který sděluje následující: „a) Prodejem dětí se rozumí úkon či transakce, při kterém kdokoli, jednotlivec nebo skupina, předá jinému dítě za úplatu či jinou protihodnotu; b) Dětskou prostitucí se rozumí využívání dítěte k sexuálním aktivitám za úplatu či jakoukoli jinou protihodnotu; c) Dětskou pornografií se rozumí jakékoli zobrazování dítěte libovolnými prostředky při skutečných nebo předstíraných zřejmých sexuálních aktivitách či jakékoli zobrazování pohlavních orgánů dítěte k prvotně sexuálním účelům.“

Srovnáme-li, můžeme jako vymezení fenoménu komerčního sexuálního zneužívání dětí konstatovat, že se jedná o každé užití dítěte k sexuálnímu účelu za finanční nebo jinou odměnu.

Jako další krok blíže seznámím s jednotlivými formami tohoto fenoménu.

3.2.1. Děti zneužívané v prostituci a pornografii

Podle dostupných informací se věk těchto dětí v Evropě pohybuje mezi 12. a 18. rokem, čtvrtina z nich se dostala do prostituce přes osobní zkušenost zneužití při fotografování či natáčení pornografie, dvě třetiny byly v dětství zneužity, většina obětí jsou dívky.²³

Část dětí vyrůstala v konfliktním prostředí, odkud je vyhnalo psychické i fyzické násilí spojené s emocionálním chladem, velkými ambicemi dospělých, nadávky, týrání a sexuální zneužívání. Takové chování ze strany dospělých děti nemohou bez pomoci unést a dochází k narušení jejich vývoje. Přestože se staly

²³ Vaníčková, Dětská prostituce, 71

obětmi, cítí se viníky a utíkají od rodiny. Prostituci či pornografii používají jako způsob, kterým posilují pocit pohrdání nad sebou, a zároveň jako způsob pomsty vůči pravým viníkům jejich situace. Přitom se může jednat o řetězovou reakci, jejich rodiče na ně možná přenesli své negativní zkušenosti z dětství.

Prostituce může také být způsobem, jak děti na útěku od rodiny či z ústavu řeší ekonomickou nouzi. Přijímají jídlo, ubytování apod. jako protislužbu za sex.

Další příčinou je emocionální nouze. Děti hledají lásku, náklonnost, důvěrný vztah nebo uznání a jsou za to ochotny dát své tělo a sexualitu. Až později zjistí, že takový vztah je pro ně frustrující a emočně je neuspokojuje. Potom je pro ně nejjednodušší sáhnout po sexu placeném, kde peníze fungují jako náhradní uspokojení.

Prostituce provozovaná z emocionální nouze se může pojít s konzumní mentalitou – orientací na výkon. Měřítkem uznání v určité skupině jsou věci, které děti vlastní (módní výrobky, mobilní telefony apod.), a prostituce je způsobem, jak tyto věci získat. Prostituce také slouží k obstarávání peněz na omamné a psychotropní látky, a ty jsou zase způsobem, jak děti mohou v prostituci vydržet. Dítě se tak ocitá v uzavřeném kolotoči. Kuplíři používají drogy také jako nástroj k vytvoření závislosti a tím k snadnější manipulaci s dětmi.

Problém komerčního sexuálního chování dětí bývá nejen důsledkem selhání rodiny, ale i podcenění prvních příznaků problémů dětí.

3.2.2. Vykořisťování dětí v prostituci

Prostituce je vymezena, jak jsem již výše uvedla, jako „zjednání nebo nabízení služeb dítěte k provádění sexuálních aktů za peníze nebo jakoukoli jinou odměnu“. ²⁴

Formy dětské prostituce se prolínají, buď se jedná o čistou formu (pouze prostituce), nebo prostituci svázanou s dalšími aktivitami (pornografie apod.). Prostituce může být dobrovolná (pro vlastní obživu, peníze) nebo z přinucení (blízkou či cizí osobou). Z hlediska účelu, který sleduje dospělý obchodník, se rozlišuje prostituce organizovaná (na organizaci se podílí víc než jedna dospělá

²⁴ Milfait, Komerční sexualizované násilí na dětech, 11

osoba), rituální (praktiky v rámci sekt či oslav) a institucionální (vedoucí táborů, oddílů apod. využívají své institucionální postavení). Kromě toho se rozlišuje heterosexuální a homosexuální prostituce dětí.

Podíváme se na prostituci dle rozlišení podle pohlaví:

Dívky v prostituci:

Lze rozlišit dvě skupiny: dívky buď žijí v rodině či ústavu a prostituci provozují příležitostně a tajně, nebo jsou na útěku a prostituci si zajišťují obživu. V obou případech se jedná převážně o heterosexuální prostituci.

Uvádějí se čtyři fáze, v nichž se dostávají na prostituční scénu. V první fázi kuplíř získá důvěru vzbuzením dojmu, že je do dívky zamilovaný, dívka přejímá jeho názory. V druhé fázi si ji kuplíř více přivlastňuje, začne se chovat majetnický a dívku sociálně izoluje. Ve třetí fázi kuplíř kontroluje oblečení, vzhled, telefonické hovory apod. a při kontrole používá tělesné tresty, a tak vnucuje dívce odpovídající způsob života. Ve čtvrté fázi se dívka stane obětí, kuplíř a další osoby vyžadují sex, dívka je přesvědčena, že sex a peníze jsou důležitější než rodina.

Jednou z věcí, která dívky v prostituci traumatizuje, je jejich označování. Jedná se o výrazy šlapka, safari sex, magic, Taťána, dáreček apod.

Chlapci v prostituci:

Oproti dívčí prostituci jsou výzkumy tohoto druhu komerčního sexuálního zneužívání omezenější.

Podle místa nabídky se rozlišuje na chlapce na ulici, barové prostitutky a tzv. call boys. Zvláštní jsou kept boys, kteří bydlí delší dobu u zákazníka. Chlapci jsou pohyblivější, střídají velká města, protože zákazníci hledají nové tváře. Mnozí z chlapců konzumují drogy a alkohol. Většina z nich má problém se svou sexuální identitou.

V České republice se vyskytuje heterosexuální a homosexuální forma chlapecké prostituce (bez přímého vztahu k sexuální orientaci chlapců). Heterosexuální forma se téměř nevyskytuje na ulici. Homosexuální forma je častější jako pouliční prostituce, věnují se jí chlapci v nouzi. Salonní forma se odehrává v gay klubech apod. Chlapci v homosexuální formě prostituce většinou homosexuální nejsou.

Chlapci odcházejí z prostituce dříve než dívky, protože po dvaceti letech věku jsou pro zákazníky nezajímaví.

3.2.3. Vykořisťování dětí v pornografii

Pornografie byla definována jako „jakýkoli obrazový nebo textový materiál, který používá děti v sexuálním kontextu.“²⁵ Obrazová pornografie je vymezena jako „zobrazení dítěte při výslovné sexuální činnosti, skutečné nebo simulované, nebo vystavování pohlavních orgánů pro sexuální uspokojení uživatele; zahrnuje výrobu, rozšiřování nebo používání takového materiálu“. Zvuková pornografie je definována jako „používání jakýchkoli zvukových prostředků užívajících dětský hlas, skutečný nebo simulovaný, za účelem sexuálního uspokojení uživatele; zahrnuje výrobu, rozšiřování nebo používání takového materiálu“.²⁶

3.3. Hlavní aktéři

Poté, co jsem vymezila, co znamená fenomén a jeho hlavní formy, dostávám se k hlavním aktérům.

3.3.1. Rizikové děti

Jako **rizikové faktory** lze uvést ekonomickou chudobu, osobní zkušenost se sexuálním zneužitím v dětství, diskriminaci, perzekuci, nerovné postavení dívek a chlapců ve společnosti, dysfunkční rodinu, nedostatečné naplňování práv dítěte.²⁷

Zdravě vyvinuté děti se umí sexuálnímu násilí bránit, pokud se jedná o svádění či přemlouvání bez užití násilí. Nejsou tedy dobrým cílem pro pachatele. Nejvíce ohroženy jsou tzv. **obětní typy**, které padnou do oka pachatelům kvůli oblečení

²⁵ Milfait, Komerční sexualizované násilí na dětech, 12

²⁶ Milfait, Komerční sexualizované násilí na dětech, 12

²⁷ Karta pro lékaře

nebo vzhledu. Tyto děti se chovají velmi nevinně, důvěřivě a mají malé sebevědomí a vědomí vlastní hodnoty. Jsou to děti osamocené, emocionálně nejisté, tělesně nebo duchovně zanedbané, dostává se jim málo náklonnosti, potvrzení a uznání, tělesného kontaktu a mívají málo přátel. Dále se jedná o děti úzkostlivé, s nedůvěrou ve své vlastní schopnosti, strachem ze sexuality, což může být vinou rodinné výchovy nebo nedostatečných vědomostí o sexuálním chování a sexuálním zneužívání. Dalším faktorem je důvěra k pachateli.

Jako **rizikové děti** v kontextu komerčního sexuálního zneužívání dětí lze označit ty, které žijí ve čtvrtích periferních, kde se vyskytují nevěstince, vysoký počet mužů bez závazku, děti pracující na ulici v neformálním sektoru, děti postižené a děti uprchlíků.

Ovšem ani věk, ani sociální okolnosti rodiny, ve které děti vyrůstají, nejsou jednoznačnými kritérii pro typologii. Lze popsat jen **rizikové situace**, do kterých se děti mohou dostat. K takovým situacím patří například návštěva veřejných toalet, návštěva veřejných koupališť, pobyt v prostředcích hromadné dopravy. Dalším rizikovým místem mohou být prostory okolo škol, dětských hřišť. Rizikovou situací je útěk z domova, dětského domova, odjezd na neověřenou brigádu apod. Nebezpečné jsou i nevhodné články v časopisech, reklama se sexuálním podtextem, nevhodná medializace sexu a prostituce, snadný přístup dětí k pornografii.

Ohrožené jsou i děti, které pobývají daleko od domova (internát, tábor...).

Obzvlášť jsou ohroženy děti vyrůstající v **rizikové rodině**. Znaky takové rodiny jsou: a) chybí odpovědnost naplňovat rodičovskou roli; b) členové jsou vystaveni jakékoli formě domácího násilí nebo dlouhodobému stresu; c) je sociálně izolovaná a má nedostatečnou strukturu; d) rodiče zanedbávají pravidelné lékařské prohlídky dítěte a často mění praktického lékaře; e) rodiče tolerují záškoláctví dítěte; f) rodiče vykazují známky závislého chování (na drogách, gamblerství...).

Čím méně jsou potřeby dítěte v rodině uspokojeny, tím snáze může být zneužito, protože hledá náhražku za chybějící péči.

Děti mohou být svedeny v jakémkoliv věku a pachatel způsob svádění přizpůsobuje věku a potřebám dítěte. Čím méně jsou potřeby dítěte v rodině uspokojeny, tím většímu nebezpečí je vystaveno. Životní okolnosti, v nichž dítě vyrůstá, ve kterých nejbližší příbuzní dítě emocionálně nebo sociálně zanedbávají,

způsobují, že dítě hledá náhražku za chybějící něhu a péči. Proto se tak často podvolí nebo vyhoví sexuálnímu přání dospělého.²⁸

V nižším věku dítěte, kdy hraje roli dětská důvěřivost a přirozená zvědavost, může například pachatel přesvědčit dítě, aby zacházelo s jeho pohlavním údem jako s hračkou (omývání, navlékání kondomu, oblékání údu do šatiček pro panenky apod.). U školních dětí využívají pachatelé jejich zvědavost ve věcech sexu, slibují jim i jiné nevšední zážitky, používají vydírání a dítě se pak bojí se zneužitím někomu svěřit. U pubertálních dětí se začíná projevovat vzhlížení k autoritám, exhibicionismus, zamilovanost, čehož může pachatel zneužít (sexuální vztah dítěte s vedoucím či učitelem apod.).

3.3.2. Sexuální vykořisťovatelé

Tuto podkapitolu uvedu nejprve popisem různých forem poptávky po dětech a poté popíšu motivace pachatelů, neboť různé formy poptávky jsou založeny na rozličné motivaci vycházející od rozličných aktérů, tedy pachatelů.

Formy poptávky po dětech:

Na mezinárodním kongresu v Lublani v roce 2005 byly formulovány čtyři druhy poptávky. **Zákaznická (primární) poptávka** pochází od lidí, kteří vyhledávají sexuální služby dětí. **Odvozená (zprostředkovaná) poptávka** pochází od lidí, kteří chtějí mít z takové transakce zisk (prostředníci, členové rodiny a známí dětí). **Předvídaná (zpozorovaná) poptávka** znamená, že děti a jejich rodiny předpokládají, že poptávka existuje a z různých příčin ji vyhledávají. Zneužívání v tomto případě není úmyslem, ale dítě či rodina věří, že si polepší. Tento případ se označuje jako nabídka tvořící poptávku. **Umělá poptávka** se definuje jako příležitost těžit z motivace, která není klasifikována jako poptávka. Může jít například o situaci, kdy si lidé koupí zboží, které nepotřebují, od dětského pouličního prodejce, protože mu chtějí pomoci. Z toho profituje osoba obchodující s dítětem a vytváří umělou poptávku. V případech zneužívání dětí je tento druh poptávky méně častý než ostatní typy.²⁹

²⁸ Friedrich, Springer, Tatort Kinderseele, in: Milfait, Komerční sexualizované násilí na dětech, 26

²⁹ Milfait, Komerční sexualizované násilí na dětech, 75

Mechanismy fungující v sexuální turistice mohou být odlišné, ale motivace osobního uspokojení (zákaznická poptávka), zisku (zprostředkovaná poptávka), či ekonomických výhod (zprostředkovaná a umělá poptávka) zůstávají stejné.

Dále se uvádějí se **čtyři hlavní prvky** poptávky: kdo vytváří poptávku; proč to dělá; co se snaží získat; jak se snaží svou poptávku uspokojit.³⁰

Motivace pachatelů:

Sexuální zneužívání mohou zakládat tři druhy motivů: nesexuální motivace, sexuální vykořisťování a sexuální agrese. U **nesexuální motivace** spočívá primární motivace v hledání emocionální náklonnosti, mezi pachatelem a obětí existuje emocionální pouto a sexuální uspokojení je zde sekundární. Charakteristickou formou zneužívání je hlazení, oběti jsou většinou mladé. U **sexuálního vykořisťování** spočívá primární motivace ve vyžití fyzické sexuality. Toto jednání nastává tehdy, jsou-li blokována sexuální jednání s vrstevníky. Zneužívání je impulsivní a je vykonáváno v souvislosti s konzumací alkoholu a drog. Emocionální pouto mezi pachatelem a obětí může existovat, nejdůležitější je však fyzické uspokojení pachatele (nejčastěji anální nebo vaginální styk, masturbace). Oběťmi jsou starší děti. Pro sexuální vykořisťování je typičtější uplácení a svádění než násilí. U **sexuální agrese** je primární motivací vylévání hněvu, přičemž děti jsou nejvhodnějším cílem. Fyzické uspokojení pachatele je druhotné. Pouto k oběti neexistuje či je minimální. Motivace k tomuto jednání může být identická s motivací pachatele, který znásilňuje dospělé ženy. Pohlaví oběti je méně důležité než to, že pachatel s ní může disponovat. Zneužívání se může dít s fyzickým zraněním dítěte.

Pachatelé:

V oblasti sexuálního zneužívání dětí se jedná převážně o muže, ti tvoří až 85% pachatelů, zbylých 15% tvoří ženy. Pachatelé se ke svým obětem chovají hezky, mile a zdvořile. Ve společnosti usilují o „obraz pravých přátel dětí“. Bývají organizováni, vydávají své časopisy, inzeráty a jsou velmi dobře informovaní o právní stránce věci. Mohou být velmi mladí, sami ještě děti, nebo velmi staří a člověk na nich jejich úmysly nepozná.³¹

³⁰ Milfait, Komerční sexualizované násilí na dětech, 75

³¹ Milfait, Komerční sexualizované násilí na dětech, 77

Ve společnosti se objevují různé typy pachatelů s rozdílnou motivací a způsobem postupu. Většina (asi 75%) pachatelů patří k blízkému okolí dítěte, jsou to osoby, které dítě zná a důvěřuje jim. Jsou to otcové, otčímové, matky, přátelé matky, příbuzní a známí, pouhé jedno procento tvoří cizí pachatelé. Pachatelům nejde jen o uspokojení sexuálních potřeb, ale především o moc nad dítětem a jeho podrobení. Sexuální násilí většinou trvá delší dobu a pachatel vyhledává vhodné situace, aby se mohl k oběti nepozorovaně a bez podezření přiblížit.

Mnozí pachatelé vykazují různé charakteristiky osobnosti nebo rizikové faktory, které odpovídají osobám, které děti nezneužívají. Převážně jde o osoby, které se dostávají do problémových situací a které neumějí dostatečně zvládat své krize a konflikty. Jsou to osoby nestabilní, zaostalé nebo stojící na okraji společnosti, sociálně málo integrované, lidé s psychickými onemocněními nebo závislostí na alkoholu či jiných návykových látkách. Snížit či vyřadit zábrany může také určitá životní situace, například nezaměstnanost, těžká životní ztráta, odloučení, rozvodový proces nebo jiné rodinné zátěže. Mnozí pachatelé byli jako děti oběťmi násilí (emocionální zanedbání, tělesné týrání, sexuální zneužití). Vedle nízkého sebevědomí mohou mít pachatelé poškozenou identitu pohlavní role.³²

Podpurná role v motivaci pachatelů se přisuzuje dětské pornografii. Předpokládá se, že jejím prostřednictvím se u některých mužů probouzejí nové sexuální potřeby, které by se jinak nerozvinuly.

Jen nepatrné procento pachatelů přiznává deviantní chování. Většina se brání odpovědnosti za svůj čin, což je označováno jako systém odmítání zodpovědnosti.

U **dětí jako pachatelů**, vykazujících sexuálně agresivní chování, je patrná souvislost s jejich vlastní traumatizací (týrání, zneužívání). Bezohledně projevená sexualizace dětí bývá následkem traumatické vztahové zkušenosti s blízkými osobami. Projevení moci vůči slabšímu dítěti využívají děti-pachatelé ke kompenzaci vlastního strachu. Míra násilí může překročit násilí trpěné v rodině. Jejich činy většinou zahrnují stejné formy sexualizovaného násilí jako u dospělých pachatelů, vedle modelu znásilnění se zde vyskytuje i model

³² Grandt van der Leet, WareKind, in: Milfait, Komerční sexualizované násilí na dětech, 77

prostituce, kdy dítě za pomoci dárků přiměje mladší dítě, aby sebou nechalo sexuálně manipulovat.

Ženy jako pachatelky mohou jednat stejně násilně jako muži. Je možné předpokládat, že jejich podíl je větší než uváděných 15%, neboť veřejnost nemyslí na ženy jako pachatelky; dále oběti, ať chlapci či dívky, mnohdy zamlčují zkušenost sexualizovaného násilí spáchaného ženou. Ženy mají také více možností, jak sexualizované násilí utajit vzhledem k tomu, že je jim přiznán těsnější kontakt s dětmi. Formy sexuálního zneužívání jsou podobné jako u mužů. Mylná je i představa, že sexualizované násilí na dětech spáchané ženou nemá tak negativní následky. Vedle žen-pachatelek existují i spolupachatelky, které své dítě nabídnou partnerovi k perverzním sexuálním praktikám. Důvodem bývá velká závislost na partnerovi a strach z jeho odmítnutí. Pro dítě stejně traumaticky jednají matky-spolupachatelky, které z různých důvodů přehlíží zneužívání svého dítěte.

Jako shrnutí lze konstatovat, že sexualizované násilí představuje sexuální chování za účelem uspokojení nesexuálních potřeb. U pachatelů se projevují různé problémy a fantazie, neřešené konflikty a přání, potřeba pozornosti a uznání, potřeba dominance apod. Potřeba pozornosti, pocit odmítnutí nebo snaha o zvýšení sebeúcty mohou dohnat člověka k tomu, že se dopustí sexualizovaného násilí. Potřeba sexuálního kontaktu sama o sobě tedy většinou k sexualizovanému násilí nevede.

Pachatelům nahrává neinformovanost veřejnosti, sólové přístupy řešení a rezignace okolí.

V následující části své práce popíšu následky, které na dětech zanechává komerční sexuální zneužívání.

3.4. Následky komerčního sexuálního zneužívání dětí

To, co se může na první pohled jevit jako porušení tělesné integrity dítěte, má závažné psychické, sociální, mravní i duchovní následky. V této podkapitole své práce seznámím s následky sexuálního zneužití a se specifickými následky komerčního sexuálního zneužívání dětí.

3.4.1. Následky sexuálního zneužití

Sexuální zneužívání zasahuje dítě ve všech oblastech jeho zdraví. Následky se projevují v narušení vztahu dítěte k sobě samému, v chování, interpersonálních vztazích, nedůvěře k lidem. Zneužívání deformuje pojetí společenské morálky a je rizikovým faktorem pro rozvoj sociálněpatologického chování (prostituce, promiskuita, závislosti, agresivní chování, sebevražedné sklony, dokonané sebevraždy).

Oběti sexuálního zneužití mají problémy s chováním. Děti s **internalizovaným chováním** mají sklon k izolaci a nekomunikaci s druhými. Bývají úzkostné, do situace zneužívání se dostávají opakovaně, podřizují se. Mívají somatické potíže, poruchy příjmu potravy, vyskytují se u nich závislosti, sebepoškozování či sebevražedné sklony. Děti s **externalizujícím chováním** (hlavně chlapci) bývají agresivní, nepřátelské, násilnické. Chování nese znaky sexualizace. Mohou mít sklony k mučení a zabíjení zvířat.

Poškození obětí se může projevit hned, někdy ale i po delší době. Může být trvalé nebo jen dočasné.

Symptomy chování jsou závislé na věku dítěte. U předškolních dětí (do 6 let) se projevuje strach, děsivé sny, regrese, internalizující a sexualizované chování. U školních dětí (do 12 let) k tomu přibývají problémy ve škole a nezralé hyperaktivní či agresivní chování. Starší děti mívají deprese, somatické problémy a sklony k sebevražednému chování. Utíkají z domova, mají promiskuitní chování a stávají se závislé na alkoholu nebo na drogách.

U mnoha dětí se může rozvinout posttraumatická stresová porucha (posttraumatic stress disorder – PTSD). Nastupuje po období latence dlouhém několik týdnů až měsíců a může způsobit trvalou změnu osobnosti. Je pro ni charakteristické znovuprožívání, vyhýbavé chování a vegetativní labilita. Traumatická událost je prožívána ve snech nebo v živých vzpomínkách v nečekaných situacích (flashbacky). Dítě se vyhýbá situacím připomínajícím trauma, odcizuje se blízkým osobám, není radostné, ale naopak úzkostné až depresivní, má problémy s nespavostí, sebevražedné myšlenky a psychogenní amnézii.

U zneužívaných dětí se také často objevuje disociační posttraumatická amnézie. Hlavním rysem je ztráta paměti ve vztahu ke stresující události.

Posttraumatický proces u sexuálně zneužívaného dítěte obsahuje čtyři faktory:

- 1. Traumatická sexualizace** – nepřiměřený posun sexuálních postojů dítěte, dítě používá sexuální chování k manipulaci s druhými. S tím je spojený strach ze sexu, chybně pochopená vlastní sexualita, předčasně zralé sexuální chování, promiskuita, prostituce, sexuální dysfunkce.
- 2. Zrada** – zrazené dítě se v dospělosti může projevovat manipulací s lidmi, bezohledností, lží, přetvářkou, smutkem, zlobou, patologickým chováním. Jedná se o důsledek ztráty důvěry v rodinu, hlavně v matku.
- 3. Bezmocnost** – jako následek se projevují fobie, deprese, poruchy příjmu potravy, útky, zneužívání alkoholu a drog, šikana, vztahové problémy.
- 4. Stigmatizace** – dítě se stydí za svou situaci, dává si zneužívání za vinu, bojí se prozrazení. Má problémy se sebehodnocením a vztahy s lidmi. V dospělosti se rozvíjí sociální izolace, zneužívání drog a alkoholu, sklony k patologickému a sebevražednému chování.³³

3.4.2. Specifické následky komerčního sexuálního zneužívání

U obchodu s dětmi jsem načrtla následky, kterými trpí obchodované děti. Těchto dětí se týkají i specifické následky CSEC celkově. Proto je zde uvedu a následně rozvinu ještě specifické následky u prostituce, kterými trpí děti obchodované právě tam.

3.4.3.1. Specifické následky celkově

Komerční sexuální zneužívání působí na dítě dlouhodobým stresem. Může dojít až k úplnému selhání sebeúcty a sebehodnocení, což se označuje jako psychická smrt osobnosti.³⁴ Stres se projevuje i somaticky, změnou osobnosti, která vede ke zhoršení interpersonálních vztahů v rodině i ve společnosti. Dalšími projevy jsou pocity prázdnoty, odcizení, nepřátelský postoj vůči světu, sociální stažení. To může vést k sebevražednému chování.

³³ Vaníčková a kol., Sexuální násilí na dětech, 48

³⁴ Milfait, Komerční sexualizované násilí na dětech, 60

Mezi fyzické následky patří zranění genitální a rektální oblasti, infekce, pohlavně přenosné choroby (včetně HIV), tuberkulóza. Řadí se sem i riziko otěhotnění. Zdravotní potíže dětí, hlavně dívek, se často stávají chronickými, protože se jim nedostává žádného ošetření.

Jak jsem se již zmínila v úvodu této podkapitoly, závažnější jsou psychické následky. Jejich rozsah záleží na věku dítěte, jeho vztahu k pachateli, druhu sexuálních praktik, míře tělesného násilí, postoji rodičů k zneužívání.

Krátkodobé psychické následky mají formu emočních reakcí (strach, nepřátelství, netypické sexuální chování, nápadnost v sociálním chování, psychosomatické poruchy). **Dlouhodobé psychické následky** mohou nastoupit i po letech a mohou být trvalé (deprese, sebepoškozování, strach, nízké sebevědomí, ztracená sebedůvěra, závislosti, ztráta důvěry k lidem).

Mezi dětmi existují individuální rozdíly v tom, jak se vyrovnávají se svou situací, ale dají se vysledovat společné znaky jejich chování. Tyto **indikátory** mohou okolí upozornit na možné komerční zneužívání. Jedná se o prázdný, smutný výraz obličeje, dítě je pasivní, lhostejné, citově ploché, často trpí různými bolestmi, mají poruchy chování (lhaní, krádeže, kouření, záškoláctví, drogy, alkohol, hraní na automatech). Děti nemají kultivované chování a přehlíží kulturní normy.³⁵

Z Karty pro lékaře vybírám pro příklad některé z ukazatelů komerčního sexuálního zneužívání:

Nespecifické fyzické – bolest při močení a defekaci, vaginální výtok, záněty urogenitálního traktu, hematomy, erytém, poranění a krvácení v oblasti genitálií...

Specifické fyzické s největší mírou pravděpodobnosti – těhotenství, pohlavně přenosné choroby.

Specifické fyzické s vysokou pravděpodobností – sperma ve vagině, poranění vagíny, penisu či análního ústí, širší vaginální vchod...

Sexuální behaviorální (u dětí do 10 let) – předčasné sexuální znalosti, sexuální agrese vůči mladším dětem, sexuální aktivita mezi vrstevníky, nabízení a očekávání sexuální aktivity, opakovaná masturbace, zasouvání předmětů do vagíny či konečníku...

³⁵ Vaníčková, Jak vypadají? In: Komerční sexuální zneužívání dětí v České republice

Sexuální behaviorální (u starších dětí) – sexuální promiskuitní chování, prostituce...

Nesexuální behaviorální (u mladších dětí) – problémy se spánkem a noční můry, pomočování, autodestruktivní chování, obtíže se soustředěním, strach ze samoty, kruté chování ke zvířatům, uzavřenost, nedůvěra vůči dospělým...

Nesexuální behaviorální (u starších dětí) – poruchy příjmu potravy, nadměrná konzumace alkoholu, zneužívání drog, autodestruktivní a sebevražedné chování, denní snění, deprese, kriminální sklony...

Nesexuální behaviorální (u všech dětí) – problémy ve vztazích s vrstevníky, školní problémy, náhlé změny chování.³⁶

3.4.4.4. Specifické následky prostituce

Viktimizace dětí vykořisťovaných v prostituci má specifické následky a přirovnává se k viktimizaci způsobené krutým mučením. Dítě je traumatizováno nejen prostitucí, ale i dalším násilím, rozlišuje se proto primární a sekundární viktimizace.

Sekundární viktimizace znamená sexuální násilí (vynucování sexu bez ochrany, vynucování způsobu sexuálního styku, přinucení k sexu s více osobami současně, tělesné tresty za neuposlechnutí příkazu, psychické násilí). Traumata způsobují zprostředkovatelé, kuplíři, zákazníci, ale i lékaři, policisté, sociální pracovníci svým neuctivým chováním. Nejsou naplněny základní potřeby dítěte.

Nastávají poruchy v psychickém a sociálním zdraví dětí. Osobnost je silně narušena a hrozí nebezpečí, že násilí a nedůvěra se pro ně stane normou a že budou hledat zázemí u těch, kdo je zneužívají a vykořisťují. Dívky se často emocionálně upnou na kuplíře; poměr mezi dívkou a kuplířem se vyznačuje současně donucením a dobrovolností. Protože jimi společnost pohrdá, vyhledávají sociální vztahy v prostitučním prostředí.

Narušeno je i sexuální a reprodukční zdraví dětí. Je poškozen přiměřený vývoj a sexualita, ochrana před sexuálně přenosnými nemocemi je nedostatečná nebo

³⁶ Karta pro lékaře

zcela chybí, stejně tak ochrana před otěhotněním. Nebezpečí spočívá i v tom, že drogy se v prostituci používají jako donucovací nebo povzbuzovací prostředek.

Vzhledem k tomu, že komerční sexuální zneužívání dětí je celkově nebezpečným a bohužel rozšířeným fenoménem, v následující části své práce se budu věnovat strategiím určeným k jeho potírání.

3.5. Mezinárodní a národní strategie proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí

3.5.1. Akční plán proti komerčnímu sexuálnímu vykořisťování dětí

Akční plán proti komerčnímu sexuálnímu vykořisťování dětí vznikl v roce 1996 na prvním světovém kongresu proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí ve Stockholmu. Dokumenty (akční plán a prohlášení) kongresu měly být naléhavým závazkem k jednání a kontrolním seznamem pro vypracování konkrétních strategií v jednotlivých zemích do roku 2000. *Akční plán* obsahuje šest bodů jako doporučení pro potírání tohoto fenoménu: ³⁷

1. Cíl akčního plánu:

Zdůraznit mezinárodní závazky, stanovit priority. Vyzývá všechny státy i všechny společenské oblasti, národní, regionální i mezinárodní organizace k tomu, aby byly aktivní v boji proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí.

2. Koordinace a spolupráce:

Lokální/národní úroveň – naléhavé posílení rozsáhlých integrovaných strategií a opatření přesahujících sektory; existence národních akčních plánů do roku 2000, dále indikátorů pro vyhodnocování, cílových představ a časových rámců provádění k redukci počtu dětí vystavených komerčnímu sexuálnímu zneužívání; vytváření prostředí, způsobů chování a praxe podle práv dětí; aby do roku 2000 byly k dispozici databáze o dětech vystavených komerčnímu sexuálnímu zneužívání s respektem

³⁷ <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/prevence/priority/kszd/index.html>

k ochraně důvěry dětských obětí při zveřejňování; zintenzivnění spolupráce mezi vládami a nestátními organizacemi při plánování, realizování a vyhodnocování opatření proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí; zintenzivnění spolupráce mezi vládami a nestátními organizacemi při plánování, realizování a vyhodnocování opatření proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí.

Regionální/mezinárodní úroveň – podpora lepší spolupráce mezi zeměmi a mezinárodními a regionálními organizacemi (např. Výbor pro práva dítěte, UNICEF, UNESCO, INTERPOL); mobilizace podpory práv dětí; plná realizace *Úmluvy o právech dítěte*.

3. Prevence:

Umožnění přístupu dětí ke školnímu vzdělání, aby se zlepšil jejich sociální status; zajištění základní medicínské péče, výchovy, odpočinku a podpory rodin a dětí, které jsou vystaveny komerčnímu sexuálnímu zneužívání; integrace *Úmluvy o právech dítěte* do formálních i neformálních vzdělávacích nabídek pro všechny obce, rodiny a děti; vzdělávání členů společnosti ve věci práv dětí, podpora práv dětí v rodinné výchově a podpora rozvoje rodin; zřizování vzdělávacích programů a kontrolních systémů podle věkových skupin atd.; rozvoj, provádění a zveřejňování relevantních zákonů, strategií a programů k zabraňování komerčního sexuálního zneužívání dětí se zohledněním *Úmluvy o právech dítěte*.

4. Ochrana:

Rozvoj a provádění zákonů, strategií a programů na ochranu dětí před komerčním sexuálním zneužíváním; rozvoj a ustanovování národních zákonů; prosazování národních zákonů, strategií a programů, které chrání dětské oběti před tím kriminalizací; úprava zákonodárství proti sexuálnímu turismu; spolupráce a propojení mezi národními a mezinárodními vyšetřovacími úřady a občanskou společností; jmenování osob pro ochranu práv dětí během policejního vyšetřování a soudních procesů; podpora zřizování národních a mezinárodních sítí a svazků uvnitř občanské společnosti, vzájemného působení mezi obcemi, rodinami, nestátními organizacemi, obchodním sektorem včetně cestovních kanceláří, zaměstnavatelů a odborů, počítačového průmyslu, masmédií, služeb, aby se odhalovaly skutkové podstaty a aby byla sjednána dobrovolná etická

pravidla chování; zřizování bezpečných míst pro děti, které unikají z prostředí komerčního sexuálního zneužívání; ochrana před zastrašováním a obtěžováním těch, kteří zajišťují oporu dětským obětem.

5. Zotavení a opětovné začlenění:

Podpora netrestajícího postoje vůči dětským obětem podle práv dětí; zvláštní péče o to, aby soudní proces nezhoršoval prožití traumatu dětí; zabezpečení dětských obětí a jejich rodin; sociální, medicínské a psychologické poradenství; podpora sebeúcty, důstojnosti a práv dítěte; školení všech, kteří jsou oporou pro dětské oběti; pomoc při zotavení a opětovném začlenění dětských obětí do společnosti a rodin.

6. Účast dětí:

Při ochraně před komerčním sexuálním zneužíváním a při opětovném začleňování dětských obětí do společnosti; zřizování a podpora sítí dětí jako zastánců práv dětí; zapojování dětí podle stupně vývoje do vypracování a realizace státních a nestátních programů, které se jich týkají.

3.5.2. Národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání

Podle výzvy *Akčního plánu proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí* byl na základě usnesení vlády České republiky ze dne 12. července 2000 přijat *Národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí* s cílem zdokonalit legislativní nástroje k eliminaci tohoto jevu, zlepšit spolupráci v oblasti osvěty a prevence, zvýšit efektivitu stíhání osob podílejících se na zločinech, vytvořit předpoklady pro rychlejší identifikaci obětí a posílit jejich ochranu a resocializaci, vytvořit kvalitnější mechanismy mezinárodní spolupráce a informovanosti v oblasti postihu pachatelů trestných činů a přestupků.³⁸

Jeho součástí je i *Zpráva o situaci v oblasti komerčního sexuálního zneužívání dětí*, která popsala problematiku na základě podkladů všech zainteresovaných státních institucí včetně Policie ČR i nestátních organizací. Zpráva konstatovala, že se „jedná o problém marginální co do počtu případů, ale mající devastující

³⁸ <http://web.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2006/komerčni06.pdf>

účinky na oběti a vyžadující zejména řadu opatření preventivní povahy“. To se odrazilo i v úkolech vyplývajících z Plánu pro jednotlivé resorty.³⁹

Vláda rozhodla, že zpětná vazba bude realizována každé dva roky. Postupně se zvýšila citlivost odborníků v této oblasti a byly specifikovány okruhy, na které je potřeba zaměřit pozornost, a to prevence a odhalování dětské pornografie na internetu a prevence komerčně sexuálního zneužívání nezletilých žadatelů o udělení azylu v České republice bez doprovodu.

Za nejméně propracovaný je považován systém obětí trestných činů a jejich sociální rehabilitace. Dalším problémem je postavení obětí ve všech fázích trestního řízení.

Svým usnesením ze dne 16. srpna 2006 vzala vláda České republiky na vědomí *Národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí na období 2006–2008*, schválila plán úkolů tohoto boje, uložila ministerstvům plnit tento plán a vyzvala hejtmany, primátora HLMP a starosty obcí ke spolupráci při plnění úkolů plánu.

Uvedu pouze některé příklady boje proti komerčně sexuálnímu zneužívání dětí:

Zvýšit nabídku a dostupnost volnočasových aktivit dětí (MŠMT); zkvalitnit výchovu k lidským právům, ke zdravému životnímu stylu, multikulturní, mediální a sexuální výchova na základních a středních školách (MŠMT); podpořit zakomponování spolupráce mezi školami a rodiči v oblasti sociálně patologických jevů do minimálních preventivních programů (MŠMT ve spolupráci s MZ); zvýšit ochranu dětí před nebezpečím zneužívání prostřednictvím úpravy podmínek pro práci s dětmi a mládeží (MŠMT); zvýšit povědomí novinářů a mediálních profesionálů o důležitosti citlivého informování o dětských obětech trestné činnosti, zejména násilné a mravnostní (MV); snižovat počet dětí svěřovaných do zařízení pro výkon institucionální péče (MPSV); zavést trestnost pouhého držení dětské pornografie v jakékoliv formě (MS); sjednotit a harmonizovat interní metodiky postupu Policie ČR, orgánů

³⁹ <http://web.mvcr.cz/archiv2008/dokument/index.html>

sociálně právní ochrany dítěte, Správy uprchlických zařízení a zařízení pro ústavní výchovu v případě nezletilých cizinců bez doprovodu (MŠMT).⁴⁰

3.5.3. Světové kongresy proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí

Jak jsem již uvedla, I. Světový kongres proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí se konal v roce 1996 ve Stockholmu, a vyplynul z něho závazek pro zúčastněné státy vypracovat národní plány boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí a přijatá opatření náležitě realizovat. Na tomto kongresu byl také vymezen pojem komerční sexuální zneužívání dětí, jak již bylo zmíněno, a v přípravných dokumentech byly rozděleny základní formy komerčního sexuálního zneužívání dětí na obchodování s dětmi, dětskou prostituci a dětskou pornografii.

Byly zde přijaty dva dokumenty, *Deklarace* a *Plán činnosti proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí*. Hlavním cílem obou dokumentů bylo zvýšit všeobecné povědomí o *Úmluvě o právech dítěte*, zdůraznit důležitost preventivní činnosti vzdělávacích zařízení, zákaz a boj proti držení a šíření dětské pornografie prostřednictvím internetu a další.⁴¹

V roce 2001 se konal v Jokohamě II. Světový kongres proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí. Jednání kongresu tematicky navazovalo na závěry I. Světového kongresu ve Stockholmu v roce 1996 a ze kterého vyplynul závazek pro zúčastněné státy vypracovat národní plány boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí a přijatá opatření náležitě realizovat. Těžiště jednání v Jokohamě proto spočívalo v prezentaci národních zpráv o tom, jak postupují jednotlivé státy (vládní instituce, nevládní organizace aj.) v této oblasti.

Česká delegace v přednesené zprávě zdůraznila, že vláda ČR v červenci 2000 schválila *Národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí* a uložila řadu úkolů příslušným ministrům. Česká delegace rovněž informovala o některých legislativních změnách směřujících k efektivnějšímu postihu dětské

⁴⁰ <http://web.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2006/komercni06.pdf>

⁴¹ <http://web.mvcr.cz/archiv2008/prevence/priority/kszd/zprava.html#mezinar>

pornografie a obchodu s dětmi. Jednalo se zejména o rozšíření původního § 246 trestního zákona obchodování se ženami na obchodování s lidmi, aby byla pokryta obě pohlaví. Novelou trestního zákona se také rozšířilo ustanovení § 205 ohrožování mravnosti, aby trestní sankci podléhal průvoz a vývoz pornografie

Účastníci z evropských zemí přijali na tomto kongresu *Evropskou deklaraci* obsahující pět základních principů z globálního závazku kongresu (*The Yokohama Global Commitment 2001*) s cílem jejich přijetí do všech postupů tak, aby se staly normou:

1. Boj proti sexuálnímu vykořisťování rozšířit na boj proti všem formám násilí a sexuálního zneužívání.
2. Ochranu dětí koncipovat stejně pro chlapce a dívky před dosažením věku 18 let.
3. Země by měly garantovat, že budou sankcionováni i ti, kteří se dopustí všech forem zneužívání dětí včetně mezinárodních aspektů: ustavením extrateritoriální zodpovědnosti mezi organizovaným zločinem a formami sexuálního vykořisťování dětí.
4. Akční plán ochrany dětí by měl být prováděn v součinnosti s občany.
5. Boj proti chudobě, zdokonalování vzdělání a podpory zdraví dětí má být hlavní prioritou.⁴²

3.6. Příklady pomoci

Během psaní své bakalářské práce jsem se blíže informovala na možnosti pomoci obětem a vyhledávala jsem organizace pomáhající přímo dětem. V České republice však neexistuje organizace pomáhající přímo dětským obětem sexuálního zneužívání. Děti ohrožené sexuálním zneužíváním se mohou obrátit na organizace zaměřené na pomoc dětem v obtížných životních situacích.

⁴²Karabec, Světový kongres proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí

3.6.1. Linka bezpečí

Sdružení Linka bezpečí bylo založeno v roce 1994 za účelem pomoci dětem a mladým lidem nejen v obtížných životních situacích, ale i v každodenních starostech a problémech. Sdružení je akreditováno v rámci systému sociálně-právní ochrany dětí v České republice.

Linka bezpečí jako linka telefonické krizové intervence pro děti a mládež (do 18 let, studenti do 26 let) funguje po celý rok 24 hodin denně a ctí zásadu anonymity klienta.

Posláním Linky bezpečí je poskytovat telefonickou krizovou pomoc a poradenství dětem a mládeži, kteří se nacházejí v tíživé životní situaci takového rozměru, že ji nemohou nebo nedokážou zvládnout vlastními silami. Dostanou zde dostatečný prostor k tomu, aby mohli hovořit s konzultantem o své situaci a dospět společně k nějakému možnému řešení.

Pomoc Linky bezpečí spočívá především v tom, že umožňuje dětem, aby se bez obav někomu svěřily se svými problémy, aby se mohly poradit, jak se zachovat v určitých životních situacích, které se jim jeví jako složité. Na Lince bezpečí mohou najít podporu, porozumění, radu či se mohou domluvit na zprostředkování konkrétní pomoci. Tu dále zajišťují jiné instituce (např. orgány sociálně právní ochrany dítěte, policie, apod.). Linka bezpečí se zabývá telefonickou krizovou intervencí, a proto klienty nikde osobně nezachraňuje, není zde možnost je přechodně ubytovat apod.

Jako prioritní pomoc je tedy na Lince bezpečí chápán telefonický rozhovor, který dětem a dospívajícím pomáhá k ventilaci jejich trápení, získání náhledu na jejich situaci a nalezení eventuálního řešení problémů. Dále poskytuje Linka bezpečí klientům kontakty na různé instituce, které jim mohou pomoci s jejich starostmi. V neposlední řadě zprostředkovává Linka bezpečí klientům (pokud si to sami přejí) pomoc ze strany příslušných orgánů.

Linka bezpečí pomáhá i dětem ohroženým sexuální zneužíváním. Jako příklad uvádím příběh dívky, která se s tímto problémem na Linku bezpečí obrátila.

Na Linku bezpečí se dovolá dívka. Její první věty zní takto: „Chci mluvit s paní, která mi může poradit.“ Z rozhovoru vyplývá, že přespává již třetí den na nádraží. Nechce se vrátit domů, kde jí všichni ubližují, nejvíce nevlastní otec. Ten ji pohlavně zneužívá. Tento problém trvá již několik let, ze začátku to byly „nevinné“ doteky, které přešly v agresivní chování. Nedávno dívka sebrala všechnu svoji odvahu a svěřila se se svým trápením

matce. Ta jí však nevěřila. Obvinila ji, že si vše vymyslela, protože svého nevlastního otce nemá ráda a snaží se mu uškodit. Pokud se dívka do tohoto momentu zdálo, že doma má peklo, tak se mylila. Matka dívku začala ještě víc trápit. Dívka prosí konzultantku o radu, kam se obrátit, co dělat. Nechce se stále jen skrývat. Má strach, že jí nikdo neuvěří.

Konzultantka jí slovně podporuje, nabízí jí několik možností, jak danou situaci řešit. Dívka se rozhodne, že hned zítra navštíví sociální pracovníci na orgánu sociálně právní ochrany dětí. Dále s konzultantkou řeší problematiku bydlení. Volající dívka nechce jít do dětského domova. Společně hledají jiná řešení. Dívka říká, že má babičku, ale s tou se již rok neviděla. Nevlastní otec jí styk s babičkou zakázal. Neví, co teď babička dělá, zda je zdráva. Souhlasí s tím, že babičku navštíví a zjistí, zda by u ní mohla bydlet.

Po půl roce dívka opět volá na LB a zanechává zde vzkaz s poděkováním. Tentokrát je její hlas veselý. Nevlastní otec je obviněn z pohlavního zneužívání a je v současné době ve vazbě. Matka je stíhána za to, že tento trestný čin nepředložila. Dívka nyní bydlí u své babičky. Několikrát v měsíci dochází na psychoterapii.⁴³

3.6.2. Dětské krizové centrum

Občanské sdružení Dětské krizové centrum, o.s. je zřizovatelem Dětského krizového centra, které působí v České republice od roku 1992. Jeho hlavním zaměřením je problematika syndromu CAN (Child Abuse and Neglect – syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte).⁴⁴

Dětem, dospívajícím a jejich rodinám je poskytována odborná psychosociální pomoc, vycházející z individuálně určených potřeb klientů při zachování lidské důstojnosti, se zvláštním přihlédnutím k právům a oprávněným zájmům dětí. Poskytované služby jsou bezplatné. Působnost Dětského krizového centra je celorepubliková.

Na základě pověření MPSV z roku 2000 vykonává Dětské krizové centrum právní ochranu dětí. Od roku 2007 má registrované služby: krizová pomoc, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a telefonická krizová pomoc.

Cílem sociální služby krizová pomoc je v první řadě zajistit ochranu a bezpečí ohrožených dětí; poskytnout dětem a jejich rodinám psychickou podporu, stabilizaci emočního stavu a bezpečné provázení při zvládání obtížné životní situace; podporovat děti a členy jejich rodiny ve schopnosti aktivně řešit obtížnou

⁴³ www.linkabezpeci.cz

⁴⁴ Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN) je definován jako poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, jež je v dané společnosti hodnoceno jako nepřijatelné. Jde o soubor negativních důsledků špatného zacházení s dítětem. Tyto příznaky mohou vzniknout následkem aktivního ubližování nebo nedostatečné péče, kdy dítě trpí zanedbáváním jeho důležitých životních potřeb. Jak je zřejmé z názvu, jde o poškození vzniklé týráním, zneužíváním či zanedbáváním dítěte. www.dobromysl.cz

situaci, rozvíjet jejich samostatnost a dovednost řešit dlouhodobě nepříznivou sociální situaci; minimalizovat míru negativního dopadu nepříznivé situace na dítě, zachovat (pokud je to v zájmu dítěte) rodinné vazby a začlenit se zpět do společnosti.

Posláním sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi je poskytování odborné psychosociální pomoci rodinám s dětmi, jejichž vývoj je ohrožen v důsledku dlouhodobého dopadu nepříznivé sociální situace, v důsledku týrání, sexuálního zneužívání či zanedbávání či jinak ohrožených na zdravém vývoji a všestranném rozvoji negativními vlivy v prostředí, dysfunkcí rodiny, výskytem sociálně patologických jevů v přirozeném prostředí dítěte.

Cílovou skupinou jsou ohrožené děti do 18 let (resp. do 26 let) a jejich rodiny: děti fyzicky či psychicky týrané, sexuálně zneužívané, zanedbávané; děti nacházející se v závažných životních situacích (rozpad rodiny, úmrtí blízké osoby); děti ohrožené na zdravém vývoji, zejm. ohrožujícím prostředím (domácí násilí, závislost rodiče, dlouhodobá nezaměstnanost rodiče, závažné somatické či psychické onemocnění v rodině, děti žijící v sociálně znevýhodňujícím prostředí); děti, na nichž byl spáchán trestný čin; děti vystavené silně traumatizujícímu zážitku (přepadení, dítě jako svědek násilných trestných činů, účastník autonehody apod.); děti z rodin, kde lze předpokládat snížené dovednosti či schopnosti rodičů při péči o dítě (např. z důvodu nízkého věku, postižení, závislosti rodičů na alkoholu či jiných návykových látkách); děti ohrožené sociálním vyloučením, stigmatizací; děti ohrožené na zdravém vývoji nálehavou krizí v rodině či s akutně vyhocenými výchovnými problémy, u nichž lze předpokládat, že jsou zvládnutelné prostřednictvím poradenství o výchově; děti dlouhodobě setrvávající v zátěžové situaci vznikající mimo rodinu (šikana); osoby v akutní krizi.⁴⁵

Jako příklad uvádím příběh sester zneužívaných nevlastním otcem. Sestry 9 a 6 let byly atakované asi tři roky, opakovaně se svěřovaly dospělým (matce, vlastnímu otci, babičce, učitelce ve školce), ale nikdo jim nevěřil. Nakonec jim uvěřila babička z otcovy strany. Zjistilo se, že docházelo k sexuálnímu zneužívání včetně penetračních praktik, dívky byly „odměňovány“ sladkostmi a hračkami. Do Dětského krizového centra se dostaly traumatizované s narušeným vývojem. Péče byla cílena na specifickou diagnostiku, spolupráci s PČR, zmapování hloubky traumatizace a byla udělena doporučení ohledně další péče o děti.⁴⁶

⁴⁵ www.dkc.cz

⁴⁶ Výroční zpráva DKC 2008

3.6.3. Projekt Magdala, Caritas Česká republika

Projekt Magdala provozuje Centrum poradenství a pomoci Znojmo, jehož posláním je profesionální i dobrovolná pomoc potřebným lidem v oblasti sociální, zdravotní a humanitární. Cílovou skupinou jsou osoby v nepříznivé sociální situaci, oběti domácího násilí, obchodu s lidmi a nucené prostituce, dále rodiny s dětmi, senioři, osoby bez přístřeší, osoby propuštěné z výkonu trestu, rodinní příslušníci výše zmíněných osob.

Posláním projektu Magdala je pomoc ženám provozujícím prostituci při návratu k běžnému životu. Poskytuje účinnou podporu těmto ženám a jejich dětem, aby mohly žít důstojným a smysluplným životem. Zmírňuje obtížnou životní situaci, přičemž respektuje jejich rozhodování. Cílem této sociální služby je poskytnout možnost ženám změnit dosavadní způsob života, umožnit jim vyrovnat se s minulostí a pomoci jim zařadit se do společnosti běžné populace. Cílem není klientce navrhnout různá řešení její situace, ale především jí naslouchat, doprovázet ji a podporovat v samostatném rozhodování.

Pomoc zahrnuje krizovou intervenci a následnou podporu, tedy okamžitou přímou pomoc zahrnující klidné a bezpečné prostředí, jídlo, ošacení, zdravotní a sociální pomoc, podporu v péči o dítě, psychologickou podporu, vysvobození z kriminálního prostředí, finanční podporu, právní poradenství, povolení k pobytu na území ČR po dobu jednoho měsíce, bezpečný návrat domů...

Charita spolupracuje s Ministerstvem vnitra, které pak může pronásledovat obchodníky se ženami a narušovat jejich sítě. Charita poskytuje klientkám chráněné byty, snaží se o osamostatnění klientky ve všech oblastech života, nadále je podporuje a poskytuje poradenství.

Mezi další činnosti projektu patří osvěta, tedy i práce v terénu, přednášky na besedách, ve školách apod. Zajímavým počinem je reklamní kampaň pod heslem „Spolu proti obchodu s lidmi – Neboj se to říct za ni“ s dovětkem „Tvoje odvaha je její naděje. Pokud si myslíš, že ji drží proti její vůli nebo jí ubližují, zavolej a my pomůžeme. Každá informace je velmi cenná!“

Přestože Magdala je projektem pro ženy a dívky ve věku od 18 let, obrátit se na ni mohou i dívky mladšího věku, kterým bude poskytnuto poradenství a nezbytná pomoc.⁴⁷

3.6.4. Projekt Šance

Projekt Šance, o.s. je „první preventivní a humanitární program pro komerčně sexuálně zneužívané děti a mládež žijící v zapomenutí ČR“. Vznikl po delších peripetiích v roce 1997 zřízením poradny pro klienty žijící na ulici. Později byly zřízeny dílny, klubová místnost, prostory pro alternativní vzdělávání, terapeutické prostory atd.

Poslání projektu je jednoznačné: vyhledávat (za přispění streetworkerů) a pomáhat mladým lidem žijícím na ulici či v jiných špatných podmínkách. Často se jedná o narkomany, kteří znají jen jednu možnost, jak vydělat peníze na drogy.

Projekt otevřel streetcentrum na Praze 1 za podpory městské části Prahy 1 a 2 a Ministerstva zdravotnictví. Streetcentrum nabízí klientům možnost přijít, dostat jednoduché občerstvení, použít hygienické zázemí včetně sprchového koutu, kartáčků na zuby, pasty, mýdla, šamponu, krémů, papírových kapesníků, hygienických vložek a preventivního zdravotnického materiálu. Klienti si mohou vyprat, usušit a vyžehlit prádlo, k dispozici je náhradní oblečení. Některé služby jsou z výchovných důvodů zpoplatněné, ovšem v řádech desetikorun. Jsou zde také k dispozici volně prodejné léky a možnost testování na HIV.

Centrum nabízí také psychosociální péči, pracovníci doprovázejí klienty do zdravotnických zařízení, má zázemí s řadou odborníků v různých oborech, jako jsou sexuolog, stomatolog, psychiatr, psycholog a praktický lékař. Dále v projektu fungují asistenti, kteří klientům pomáhají při hledání práce nebo bydlení, při docházení na testy na žloutenku a HIV.

Klienti většinou nemají sociální návyky, jsou naivní a infantilní, proto nejsou schopni ze dne na den „vystoupit“ z ulice, zapojit se do pravidelnosti běžného života a řešit obvyklé životní situace. Proto je základem projektu Šance program

⁴⁷ www.znojmo.caritas.cz

alternativního vzdělávání, ve kterém budou klienti, dle svých možností, vedeni k sociálním návykům.

Pracovní dílna slouží klientům jako přestupní stanice, v níž získávají potřebné sociální návyky. Jejím krátkodobým cílem je zlepšení finanční situace klientů s možností krátkodobé stabilizace (strava, bydlení). Dlouhodobě má za cíl získání základních sociálních návyků potřebných pro zařazení klientů do pracovního procesu. Podle individuálního posouzení mohou být pro klienty následně vytvořena chráněná pracovní místa především ve firmách, které jsou partnery Projektu Šance. Pokud klienti zvládnou práci i na chráněném místě, je pravděpodobné, že jejich šance uplatnit se na trhu práce se zvýší.

Výše uvedený proces zapojení se do pracovního procesu může v individuálních případech znamenat i několikaletou spolupráci s pokusy zapojit se do práce, včetně neúspěchů, odchodů a návratů... Všem těmto okolnostem je program Projektu Šance a pracovní dílny od počátku přizpůsoben. Pokud klienti selžou, program opustí a vrátí se na ulici, budou mít pomoc stále na dosah.

Uvádím příběh, který vypráví László Sümegh – streetworker: Jirku jsem poznal minulou zimu, ležel na lavičce v parku. Otec ho vyhodil z domu, když mu bylo patnáct, matka se k němu neznala od narození. Protloukal se, jak se dalo, ale skončil na ulici. Z čeho dnes žije? V jeho věku, bez vzdělání a sociálních návyků to nemá jednoduché. Jsou však lidé, kteří jsou ochotni mu zaplatit. Platí mu za jeho mládí, za jeho tělo... Proč to dělá? Aby neměl hlad! V sedmnácti byl pozitivní na žloutenku typu B i C. Dnes umírá. Snažil jsem se mu pomáhat, jak se dalo. Přesvědčoval jsem ho o tom, že po sobě nesmí nechat šlapat, že stojí za to žít, že život není jen nádraží, hlad a nepřátelství. Asi i vinou našeho nedostatečného zázemí, které mu nemohlo nabídnout víc než rady, zmizel. Navždy.⁴⁸

3.6.5. La Strada

La Strada Česká Republika, o.p.s. je nevládní nezisková organizace, která působí v oblasti řešení problematiky obchodu s lidmi. Česká La Strada byla založena roku 1995 a je jedním ze zakládajících členů mezinárodní sítě působící v devíti evropských zemích: Nizozemí, Polsku, Bulharsku, Bělorusku, Moldávii, Makedonii, Bosně a Hercegovině a na Ukrajině.

Veškeré aktivity La Strady vycházejí ze základních principů jako je úcta k lidským právům, rovnost příležitostí, nediskriminační přístup, princip empowerment (tento princip vychází z předpokladu, že osoba se může aktivně

⁴⁸ www.sance.info

bránit či snižovat riziko negativních jevů tehdy, má-li k dispozici dostatečné informace, dovednosti a především je-li motivována je aktivně a samostatně využívat) a ochrana zájmů obchodovaných osob.

Základní činnost organizace se soustředí na tři oblasti: snaha o ovlivnění koncepčních a systémových opatření vlády v oblasti obchodování s lidmi ve prospěch obchodovaných osob; prevenční a vzdělávací aktivity; sociální pomoc obchodovaným osobám.

V rámci prevence a vzdělávání se La Strada zaměřuje na primární, sekundární a terciální prevenci v různých cílových skupinách a na zvyšování informovanosti odborné veřejnosti o problematice obchodu s lidmi. Předávání informací se uskutečňuje prostřednictvím informačních materiálů, přednášek a školení. Vzhledem k tomu, že mezi klientelou La Strady se objevují romské ženy, preventivní aktivity byly rozšířeny na romské ženy žijící v sociálně vyloučených lokalitách.

V oblasti sociální pomoci obchodovaným osobám poskytuje La Strada širokou škálu sociálních služeb, od krizové intervence, přes poradenství až po dlouhodobou komplexní pomoc. Cílem pomoci je opětovné zařazení obchodovaných osob do běžného života. Nabídka služeb La Strady byla doplněna psychosociálním centrem pro obchodované osoby.

Na pomezí prevence a sociální pomoci provozuje La Strada také INFO a SOS linku, která je určena jak pro obchodované osoby, tak pro širokou veřejnost. V rámci lobby spolupracuje La Strada se státními institucemi na přípravě různých vládních dokumentů, podílí se na výzkumech apod. Mapování fenoménu obchodu s lidmi na národní a mezinárodní úrovni a rozšiřování informací o tomto jevu v rámci široké i odborné veřejnosti je rovněž nedílnou součástí činnosti organizace.

Služby La Strady jsou určeny osobám starším 18 let, ale osobám mladším samozřejmě pracovníci poradí, kam se mají se svým problémem obrátit.⁴⁹

⁴⁹ www.strada.cz

3.6.6. Projekt KARO v Plauen (Plavno)

Sdružení KARO e.V. bylo založeno v roce 1994 a působí v německo-českém pohraničí v euroregionu Egrensis (Aš, Cheb, Kynšperk, Sokolov, Karlovy Vary, Ostrov, Jáchymov, Chomutov, Mariánské Lázně, Vogtlandkreis, Stadt Plauen). Působnost je zaměřena na drogovou a prostituční scénu. Kontaktní a krizové centrum se nachází ve městě Plauen a poradna Marita P. v Chebu.

Hlavním cílem sdružení je přispívat k zamezování nucené prostituce, sexuálního vykořisťování dětí i obchodu s ženami a dětmi, k zamezování šíření HIV/AIDS a pohlavně přenosných nemocí, péče o prostituující osoby všech národností, poradenství a další pomoc, pomoc při návratu obětí do sociálních struktur v zemích původu, spolupráce s vládními a nevládními organizacemi na národní i mezinárodní úrovni, práce s veřejností.

Cílové skupiny představují prostituující osoby různých národností v pouliční prostituci i v různých zařízeních, děti a dospělí různých národností, kteří jsou nebo byli sexuálně zneužíváni, konzumenti omamných a psychotropních látek, děti ve vzdělávacích a volnočasových zařízeních i v dětských domovech, různé skupiny povolání v medicínské, pedagogické, sociokulturní oblasti a oblasti vyšetřování, němečtí sexuální turisté v rámci zdravotní prevence.

Jednou z důležitých pracovních metod sdružení je streetwork. Podle statistiky sdružení kontaktovali streetworkeři v období od 13. 6. do 31. 12. 2004 celkem 605 dětí ve věku 15–18 let a 109 dětí ve věku pod 15 let, všechny aktivní v prostituci. Těmto dětem nabízí sdružení krizovou intervenci, která obsahuje zpracování životních událostí a situací, ulehčení od emočního tlaku, dále dělá rozhovory s dětmi, jež hledají pomoc, motivuje děti k oznámení na policii, zprostředkovává nouzové ubytování, pomoc při výstupu z prostředí, doprovázení na policii, k advokátovi a při soudním jednání.

Projektem sdružení je i spolupráce s romskou taneční skupinou Laco Jilo z Chebu, v níž vystupují děti ve věku od 5 do 17 let ze sociálně zanedbaných rodin, prožily násilí i zneužití a některé byly či jsou sexuálně vykořisťovány hlavně německými sexuálními turisty. V taneční skupině se učí lepšímu sociálnímu chování, učí se pravidelnosti, za dobrou práci dostávají odměny. Mají radost z hudby a tance, posilují si vědomí vlastní hodnoty a jejich dny dostávají alespoň určitou strukturu.

4. Kazuistika

4.1. Aneta

Anetě je 16 let, byla umístěna v diagnostickém ústavu na základě rozhodnutí soudu. Vyrůstala v malé vesnici blízko hranic s Německem. Rodinná situace doma byla komplikovaná. Aneta má pět nevlastních sourozenců, sama je nejstarší. Matka často střídala partnery, kteří se k nim po krátké známosti s ní nastěhovali a zase po nějaké době odešli. Většinou to byli nezaměstnaní muži holdující alkoholu, kteří fyzicky napadali matku a i děti. Proto Aneta a její sourozenci pobývali doma co nejméně. Když měla matka nějakého přítele, tak se o ně stejně téměř nestarala a vykazovala je z domova, že chtějí mít s partnerem soukromí.

Aneta se většinu svého volného času po škole věnovala mladším sourozencům, ale protože neměli peníze, přestala chodit do školy, se sourozenci začali krást a ukradené věci prodávat. Za peníze si kupovali jídlo, občas něco na sebe apod.

Jednoho dne dopoledne chtěla Aneta zajet do sousedního města, ale protože neměla na autobus, rozhodla se jet stopem... Po krátké době jí zastavil muž ve velmi pěkném autě. Aneta nastoupila do vozu, ale jakmile vyjeli z obce, muž ji uhodil do tváře, ona omdlela a probudila se až několik hodin poté, když už byla tma a jeli po neznámé silnici. Neodvážila se muže na nic zeptat a čekala, kam ji odveze. Po další hodině přijeli k osamocenému domu na konci jakési vesnice. Muž jí hrubým hlasem řekl, ať vystoupí a vejde dovnitř. Aneta se nebránila. Bála se, plakala.

Uvnitř byl další muž, který na ni nebyl o nic příjemnější. Odvláčel ji do místnosti bez oken a zamkl ji tam. Po několika hodinách přišli další muži, kteří nehovořili česky a dohadovali se s tím, který ji přivezl. Ten, který mluvil česky, jí nařídil, ať vstane a nastoupí s muži do auta, jinak ji zabijí. Aneta poslechla. Strachy, hlady a žízní sotva chodila, ale do auta se jí podařilo dostat.

Pomalu jí začalo docházet, že se domů asi jen tak nedostane. Že na ni nikdo hodný nebude a že to, co ji čeká, bude hrůza. Ale jaká hrůza, to ji nenapadlo. Bylo jí tehdy 13 let a o sexuálním zneužívání sice ve škole něco zaslechla, ale moc tomu pozornost nevěnovala.

Muži ji odvezli do domu, který vypadal jako ruina. Uvnitř bylo již několik dívek, které vypadaly stejně staré jako ona. Byly vyhublé, pobledlé, vypadaly strašně.

V pokoji, kam ji umístili, spaly na matracích na zemi další tři dívky, místo přikrývek kusy nějakých dek. V místnosti nic jiného nebylo, jen malé okno s mříží. Aneta se svalila na svou matraci a čekala, co bude. Ostatních dívek se bála. Jedna na ni promluvila lámanou češtinou. Představila se jako Gertruda, řekla jí, že je tu ostatními dívkami už měsíc, že je nikam nepouštějí, dají jim vodu a něco málo k jídlu, na záchod chodí do rohu místnosti na kbelík. A že je každý večer vozí autem do nějakého klubu, kde musejí odcházet s muži do pokoje a dělat, co jim řeknou, že se nesmí bránit, protože by je jinak zbili. Když se děvčata pokusila bránit, přineslo jim to jen hodiny fyzického trýznění, týrání hladu apod.

Jakmile to Aneta slyšela, rozplakala se, pozvracela a naprosto psychicky a fyzicky vyčerpaná se zhroutila. Večer pro ně opravdu přišli dva muži. Aneta sice nerozuměla, co po nich chtěli, ale raději ze strachu před bitím dělala to, co ostatní dívky. Odvezli je do nějakého podniku, tam už čekaly starší dívky, které je odvedly umýt a obléci se do prádla, ve kterém se budou pohybovat celý večer. Poté jedna z žen přivedla muže, ukázala mu Anetu, německy si vyměnili pár slov a žena zavřela dveře do místnosti. Co následovalo, nedokáže Aneta dodnes vyslovit. Hodiny znásilňování, nesmírné bolesti, střídání mužů a tak pořád dokola. Každý večer, dny, měsíce... Přes den byly dívky zavřené v komoře, kde většinu času proplakaly.

Mezitím bylo po Anetě vyhlášeno celostátní pátrání. Po necelých dvou měsících se policii podařilo odhalit místo, kde pachatelé dívky ukrývají. Všechny dívky byly ve špatném psychickém i zdravotním stavu. Aneta ještě s jednou dívkou na tom byla nejlépe, a tak v nemocnici strávily jen týden.

O Anetinu rodinu se začali zajímat sociální pracovníci ve spolupráci s policií. Po zjištění, že děti nemají dobré rodinné zázemí, byli sourozenci společně umístěni do diagnostického ústavu. Kromě Anety, která již překročila věk 15 let. Nyní je Aneta v jiném diagnostickém ústavu, neví, jaká ji čeká budoucnost a ani si jí představit neumí. Ráda by viděla své sourozence, ale bojí se, že ji za to, co se jí stalo, zavrhnou...⁵⁰

Aneta je typickým případem rizikového dítěte. Pochází z rizikové rodiny (matka střídá partnery, nestará se o děti, nezabezpečuje je ani hmotně, v rodině se objevuje

⁵⁰ Jedná se o případ dívky, s nímž jsem se setkala při své práci asistentky v diagnostickém ústavu. Jméno dívky jsem změnila.

alkohol i násilí). Dalším přispívajícím faktorem rizikovosti je to, že vyrůstala v česko-německém pohraničí, oblasti s rozšířenou prostitucí a tedy i poptávkou po ní. A dostala se i do velmi rizikové situace, když se vydala na cestu do města stopem.

Její matka střídala partnery a tolerovala násilí, kterého se dopouštěli na ní i na dětech. Jednak se bála, aby ji partneři neopustili, jednak v podstatě ani jiný model vztahu neznala. Žádný z jejích vztahů s muži nevydržel dlouho, ten další však bohužel nebyl lepší. Aneta je tedy obětí syndromu CAN v rodině a následně se stane obětí únosců – obchodníků s dětmi – a je obchodována do sexuálního průmyslu, kde je vržena do prostituce a k tomu ještě znásilňována, zanedbávána a týrána. Dochází tak k několikanásobným traumatizacím a celkovým následkům. Nejistá je i její budoucnost, o niž ji pachatelé určitým způsobem také okradli.

Tento případ je typickým příkladem „práce“ obchodníků s dětmi, kteří obvykle pracují ve skupině, zneužijí situace obětí, vytrhnou je z jejich prostředí, transportují je na neznámé místo, kde je vězní a posléze vykořisťují. Potvrzují se nám všechny znaky a faktory obchodu s lidmi, jak jsem je v práci dříve popsala.

Otázkou je, zda se dalo nějakým způsobem Anetinu neštěstí předejít. Proč si nikdo nevšiml, že se matka o děti nestará a ony řeší nouzi krádežemi? Zřejmě všiml, ale tady hrála roli neochota okolí řešit cizí problémy. Proč děti žijící v rizikové oblasti nebyly důkladněji informovány o sexuálním zneužívání a situacích, kterým by se měly vyhýbat? Zde se dá hovořit o selhání prevence, která by obzvlášť v rizikových místech neměla být ze strany školy a úřadů zanedbávána. Sporným se mi zdá i umístění Anety do diagnostického ústavu, ale bohužel v České republice zařízení zabývající se pouze péčí o sexuálně zneužívané děti neexistuje.

4.2. Petra

Další případ popíšu ze strany jednání úřadů.

La Strada byla informována německou nevládní organizací o případu nezletilé šestnáctileté Petry (jméno změněno), která se stala obětí obchodu se ženami. Petra pracovala v Německu v oblasti nucené prostituce asi tři měsíce a užívala nitrožilně heroin. Byla zatčena německou policií a z důvodu těžkého stupně drogové závislosti umístěna na psychiatrii.

V té době byla na její případ upozorněna zmiňovaná německá podpůrná organizace. Rovněž byla kontaktována česká ambasáda v Bonnu. Petra byla dopravena do České republiky v doprovodu pracovnice německé organizace. Česká policie byla informována o jejím příjezdu. Byla také kontaktována Petřina matka, kterou navštívila pracovnice La Strady a upozornila ji, že Petra je drogově závislá a momentálně užívá metadon.

O případu byl informován sociální úřad v Praze (odbor péče o dítě). Odbor péče o dítě rozhodl případ řešit vydáním předběžného opatření, podáním trestného oznámení na Petřinu matku pro zanedbání povinné péče o dítě a následným umístěním Petry v diagnostickém ústavu.

Pracovnice La Strady vypracovala posudek pro odbor péče o dítě, kterým se snažila zabránit umístění v diagnostickém ústavu. Domnívala se, že by bylo vhodnější najít jiný způsob řešení.

La Strada informovala Útvar pro odhalování organizovaného zločinu a požádala o asistenci při příjezdu Petry. Po příjezdu byla Petra předvedena k výslechu, poté odjíždí s matkou domů.

V následujících dnech řeší La Strada případ s odborem péče o dítě, který trvá na umístění v diagnostickém ústavu. Po dobu jednání se zhoršuje Petřin zdravotní stav. Pracovnice La Strady společně s matkou ji odvezou do Sananimu, s terapeuty se snaží Petru přesvědčit o nutnosti podstoupit detoxikaci na uzavřené detoxikační jednotce v psychiatrické léčebně. Petra odmítá, ale začínají se u ní objevovat abstinenční příznaky, matka proto souhlasí s nedobrovolným převozem dívky na detoxikační jednotku. Nakonec dochází k obratu, Petra se tam nechá odvézt dobrovolně.

Po pobytu na detoxikační jednotce, kam neměla pracovnice La Strady povolen přístup, Petra odmítá spolupráci a říká, že způsob života s drogami jí vyhovuje a odmítá se dále léčit. Pokusí se i útěk z léčebny. Má problémy s personálem léčebny, protože

nedodržela vnitřní řád, a chce se léčit jen ambulantně. Posléze se jí povede utéct, jde za matkou, ta ji odveze nazpátek. To se několikrát opakuje a nakonec v léčebně Petru odmítnou přijmout pro opakované útky. Petra je svěřena do péče matky, odejde z bytu ven a vrátí se pod vlivem drog. Přizná, že si vzala heroin.

Soudní jednání ohledně umístění Petry bylo odročeno, Petra pobývá u matky, odmítá návštěvu Sananimu. La Strada každý den Petru i matku telefonicky kontaktuje, probírá s nimi Petřiny fyzické a psychické problémy. Po krátké době však Petra od matky odešla a nevrátila se. O jejím zmizení byla informována policie.

Podle mého názoru byla prognóza tohoto případu špatná. Petřiny drogové zkušenosti byly bohužel dlouhodobé, drogy brala již před svým pobytem v Německu, negativně zapůsobila i její neochota skončit s drogovým způsobem života. Také se dlouho pohybovala v rizikovém prostředí, bludném kruhu drog a prostituce. Pocházela z nefunkční rodiny, matka žila v bouřlivém svazku s přítelem, o Petru se moc nestarala, vlastní otec se o ni nezajímal.⁵¹

Petra byla obětí syndromu CAN; sice jí nebylo fyzicky ubližováno, ale ani jeden z rodičů jí nevěnoval dostatečnou péči. Matka se starala jen o to, aby si udržela svazek s přítelem, vlastní otec se o ni nezajímal vůbec. Petra trávila svůj volný čas potulováním po ulicích a po různých klubech, vyzkoušela různé omamné látky a brzy se stala závislou na heroinu. Z důvodu potřeby peněz na drogy začala krást, zisk z krádeží však stačil jen nakrátko. Proto začala nabízet sexuální služby, zprvu jen příležitostně, buď za peníze, nebo přímo za drogy. Posléze pravidelně nabízela své služby v nočních klubech. Nakonec ji majitel jednoho z klubů prodal svému známému kuplíři do Německa. Nejednalo se ale již o práci v klubu, ale na ulici.

Zásadním faktorem vedoucím k prostituci byla u Petry závislost na drogách. Dále Petra doplatila na svou nezralost a sociální naivitu, když dobrovolně začala pracovat v nočních klubech a nakonec byla obchodována jedním z majitelů pouličního kuplíři. Byla tedy mnohokrát obchodována a zneužívána. Vzhledem k tomu, že je závislá na heroinu a dle svého názoru se pohybuje v prostitučním prostředí dobrovolně, naděje na vytržení z tohoto prostředí je u ní mizivá.

Opět zde vidím chybějící složku, která by byla schopná poskytnout komplexní péči dětským obětem komerčního sexuálního zneužívání. Snaha La Strady je nesmírně cenná, ale doprovod a telefonické konzultace v případě Petry byly nedostačující.

⁵¹ La Strada, Případová studie, 2007

V drogové léčbě byla dle mého názoru léčba zaměřena také jednostranně, a Petra hned od začátku potřebovala komplexní pomoc. A nepružné státní instituce Petře nabídli pouze umístění do diagnostického ústavu, který komplexní péči obětem komerčního zneužívání také poskytnout nemůže, a ještě ke všemu se rozhodnutí o umístění dívky vleklo.

Závěr

Je zcela zřetelné, že komerčně sexuální zneužívání představuje vysoce nebezpečný sociálně nežádoucí jev, který hluboce ovlivňuje vývoj a budoucí život dítěte. Přestože jsou dítěti garantována práva a svobody, existuje řada oblastí, na které je zapotřebí zaměřit pozornost a zlepšit ochranu dítěte. Zneužívání a dítěte vyžaduje pozornost společnosti, komplexní a interdisciplinární péči zaměřenou na poznání, prevenci a léčbu.

Ve své bakalářské práci jsem se snažila splnit cíle, které jsem si vytýčila v úvodu, tj. kvůli bližší charakteristice zvoleného tématu jsem nejprve popsala obchod s lidmi, poté jeho součást – obchod s dětmi a nakonec jsem se snažila přiblížit komerční sexuální zneužívání dětí.

Během psaní své práce jsem došla k závěru, že v České republice není dětem, které byly nebo jsou ohroženy sexuálním zneužíváním poskytována potřebná komplexní péče. Stát nepřijal veškerá opatření, která by mohla fungovat jako prevence především komerčního sexuálního zneužívání dětí. Jak jsem se ve své práci uvedla, Česká republika neratifikovala *Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte* a doposud nevznikl žádný dokument, který by se přímo zabýval problematikou komerčně sexuálního zneužívání dětí. Existují pouze části vnesené do jednotlivých dokumentů, které se této problematice dotýkají. Neexistují zákony, které by vytyčovaly trestné činy přímo se týkající komerčně sexuálního zneužívání dětí, pachatelé jsou trestáni za činy, které česká legislativa zná, jako kuplířství apod.

Také organizace, které pomáhají dětem a obětem sexuálního zneužívání jsou určené převážně pro dospělé klienty. Dětským klientům tyto organizace poskytnou pouze poradenskou činnost spočívající v odkázání na jinou instituci, na niž se má dítě obrátit (OSPOD, Policie ČR, apod.), případně poskytnou doprovod. Osobně jsem se ptala v jedné organizaci, která pomáhá ženám v prostituci, co by dělali v případě, kdyby se na ně obrátila nezletilá dívka. Sdělili mi, že v jejich moci by bylo poskytnout jí poradenství, tedy odkázat ji na příslušné orgány. Mnoho jiných možností pomoci tu pro dívku není. Pokud by jí poskytli jiné služby, například skryté ubytování, vystavili by se nepříjemnostem, které by mohly vést až k trestnímu stíhání za ukrývání nezletilých.

Státní instituce, které poskytují pomoc sexuálně zneužívaným dětem, pečují současně i o děti, které se dostaly do těžké životní situace z jiných důvodů (problémy v rodině, rozvody rodičů, úmrtí rodičů, experimentování s drogami, záškoláctví, útoky z domova apod.). Sama pracuji jako vychovatelka v diagnostickém pro dívky ve věku 15–18 let. Dívky zde pobývají maximálně dva měsíce, během nichž se provádí tzv. diagnostika, což znamená, že dívka podstupuje psychologické testy, pracuje s etopedy, sociálními pracovníky a především s vychovateli, s nimiž dívka vypracovává jednotlivé úkoly, pomocí nichž se interpretuje její chování, reakce na jednotlivé situace apod. Přicházím do styku se všemi umístěnými dívkami a ještě před psaním bakalářské práce mě zaujalo, že se všemi dívkami se pracuje stejně, tedy činnost diagnostického úseku (psychologů, etopedů, sociálních pracovníků) bývá téměř totožná se všemi umístěnými dívkami bez rozdílu; denní plán dívky experimentující s drogami je stejný jako denní plán dívky, která byla sexuálně zneužívána.

U komerčně sexuálně zneužívaných dívek, postrádám jakoukoliv individuální psychologickou či jinou pomoc. Je jim poskytnuto ubytování, jídlo, hygienické potřeby, psací či jiné potřeby, mohou si popovídat s vychovatelem, ale to je vše. Musí podstoupit stejná vyšetření jako ostatní dívky, dodržovat stejná pravidla, nastavená pro velmi problémové klientky apod. Pracovníci diagnostického úseku se pro ně snaží nalézt optimální řešení, kam je nadále umístit, ale zneužívání nebo komerčně sexuální zneužívání se většinou odehrává ve spojitosti s rodinou, takže bývají umístěny do dětských domovů. Tam jim je opět poskytnuto jenom materiální zázemí. S tím, co si prožily, se pak většinou musí vyrovnat samy, což při takovém traumatu, jako přináší sexuální zneužívání, je téměř nemožné.

Jak jsem již psala, v České republice bohužel není nastartovaný systém, který by se touto problematikou systematicky zabýval. Tedy systém, který by pokrýval zároveň prevenci, detekci a následný návrat dětských obětí komerčně sexuálního zneužívání do normálního způsobu života.

Preventivní odchytní problému komerčně sexuálního zneužívání dětí by mělo být primárním úkolem. V první řadě bych apelovala na rodiče, kteří by měli svým dětem vhodnou formou s přihlédnutím k jejich rozumovému vývoji vysvětlit, jaká mají práva, co si k nim mohou ostatní lidé či vrstevníci dovolit, a co by měly dělat, kdyby se dostaly do situace, kdyby je někdo sexuálně obtěžoval. Vedle rodiny by to měly být školy, kde by mělo být dítě důkladně seznámeno s touto

problematikou. Bohužel i dnes se setkáváme s ostychem o těchto věcech otevřeně mluvit. Na informování by se kromě státních orgánů mohly daleko více podílet i neziskové organizace formou pořádání konferencí a seminářů. Důležitou roli hrají i média, jejichž prostřednictvím je možné oslovit širokou veřejnost.

Vedle prevence není možné přehlížet ani represí. Domnívám se, že vzhledem k tomu, že trestné činy směřující proti dítěti jsou jednáním proti svobodě a lidské důstojnosti, kdy dítě je bezbranné a těžko si obstarává pomoc, trestní sazby jsou nízké. Vedle zpřísnění trestů je třeba se zároveň zaměřit na léčbu pachatelů sexuálních deliktů, jejich nápravu, resocializaci a účinnou kontrolu po propuštění z výkonu trestu.

Péči je třeba zaměřit i na zneužívané děti. Jako optimální řešení se mi jeví vybudování odborných pracovišť, dětských krizových center a jiných zařízení zabývajících se péčí o komerčně sexuálně zneužívané děti.

Pokud jde o práci státních orgánů, je zapotřebí zkoordinovat jejich činnosti a proškolit pracovníky, kteří se dostávají do kontaktu se zneužívanými.

Problematika komerčně sexuálního zneužívání byla po dlouhou dobu tabuizována, až v posledním desetiletí došlo k posunu. Přesto je zapotřebí, aby lidé byli více vnímaví ke svému okolí a zejména k dětem, neboť změna v chování dítěte mnohdy značí nějaké špatné události v jeho životě. I přes posun v právní úpravě směrem je stále co zlepšovat a bylo by ku prospěchu věci, aby odpovědné orgány byly aktivnější a systém poskytoval lepší ochranu než doposud.

Seznam použité literatury

- Adamus, Vladimír, *Mezinárodní dokumenty o lidských právech*, in: Milfait, Komerční sexualizované násilí na dětech, Praha: Portál, 2008
- Doporučená pravidla týkající se dodržování lidských práv v případech obchodu s lidmi*. URL: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2123505>
- Dunovský, Jiří a kol., *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě*, Praha: Grada Publishing, 2005
- Grandt van der Leet, *Ware Kind*, in: Milfait, *Komerční sexualizované násilí na dětech*, Praha: Portál, 2008
- Karabec, Zdeněk, *Světový kongres proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí*, 2008. URL: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2002/02_02/karabec.html II
- Karta pro lékaře*, 2006
- Listina základních práv Evropské unie*, 2006. URL: <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303CS.01000101.htm>
- Milfait, René, *Komerční sexualizované násilí na dětech*, Praha: Portál, 2008
- Národní plán proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí*, 2006. URL: <http://web.mvcr.cz/archiv2008/dokument/index.html>
- Obchodování s lidmi*, 2006. URL: <http://www.icm.uh.cz/str/socialnepatologickejevy/socialnepatologicke-jevy/obchodovani-s-lidmi>
- Obchodování s lidmi z pohledu mezinárodního práva a jeho implementace do českého právního řádu*, 2008. URL: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x>
- Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie*, 2007. URL: <http://www.detskaprava.cz/nactileti/download/op2.pdf>
- Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 49/166 z 23. prosince 1994*. URL: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/>
- Trestní zákon s komentářem*, 2008. URL: <http://trestni2.juristic.cz/489543/clanek/trz>
- Úmluva o právech dítěte*, 2006. URL: http://www.detskaprava.cz/pedagog/opravech_umluva.asp
- Vaničková, Eva, *Dětská prostituce*, Praha: Grada Publishing, 2005
- Vaničková, Eva a kol., *Sexuální násilí na dětech*, Praha: Portál, 1999
- Vaničková, Eva, *Jak vypadají?* In: *Komerční sexuální zneužívání dětí v České republice*, Sborník z konference 6.–7. 11. 2001, Praha
- Výroční zpráva DKC*, 2008
- ww.dkc.cz
- www.linkabezpeci.cz
- www.sance.info
- www.strada.cz
- www.znojmo.caritas.cz
- Zpráva o situaci v oblasti komerčního sexuálního zneužívání dětí v České republice*, 2006. URL: <http://web.mvcr.cz/arczprava.html#mezinar>

